

Vážení čitatelia, priatelia Oravskej knižnice

Do Vašich rúk, ale aj do rúk širšej verejnosti sa dostáva prvé číslo nového časopisu.

Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne ním chce nadviazať na úspešné vydávanie Knižníckych aktualít zo 60-tych rokov 20. storočia.

Je to počin, ktorý na jednej strane môže byť pre organizáciu záťažou, no na tej druhej vytvára priestor pre širšiu komunikáciu s čitateľskou verejnosťou, tiež na rozširovanie poskytovaných informácií a v neposlednom rade na vytvorenie aktívnej spätnej väzby od čitateľa ku knižnici.

Je prianím každej knižnice, aby dokázala splniť všetky požiadavky jej používateľov. Len tak sa budú do nej vracat' s istotou, že tam vždy nájdu, čo hľadajú, alebo aspoň im bude poskytnutá správna a fundovaná informácia.

V súčasnej dobe nie je jednoduché pustiť sa do takejto práce. Finančných prostriedkov nie je v žiadnom zariadení nazvyš a aj samotná práca okolo časopisu si vyžaduje veľký časový priestor.

Zdá sa nám, že stojí za to popasovať sa aj so zložitými situáciami a predstúpiť pred širšiu verejnosť s informáciami, ktoré obohatia jej obzor.

Pri takýchto príležitostiach nemôže byť viac prianí, len aby sa dobrá vec podarila a nový časopis si našiel miesto, o ktoré sa uchádza.

Podakovanie patrí všetkým, ktorí sa finančne podieľali na jeho vydaní i aktívne prispeli k jeho tvorbe.

Osobitne by som chcel poďakovať Ing. Martinovi Hrnčiarovi, Ing. Martinovi Zembjakovi, p. Marianovi Grígel'ovi i spolupracovníkom.

Peter Huba

Priateľ knižnice

Vydáva:

**Oravská knižnica Antona Habovštiaka
v Dolnom Kubíne**

Adresa: S. Nováka 1763/2

026 80 Dolný Kubín

Vychádza: dvakrát ročne

Zostavovateľ a zodpovedný redaktor: Peter Huba

Zápis v evidencii Ministerstva kultúry SR pod číslom: EV 2938/09

ISSN 1337-9534

Obsah prvého čísla:

Prihovor

Oravská knižnica v svetle minulých a dnešných čias 3

Spomíname na Hviezdoslava 8

Všetka jeho obetavosť pramení z lásky k rodnému kraju 11

Tri stretnutia 14

Margita Figuli — Šustrová 19

10 rokov Literárneho klubu Fontána 22

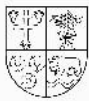
Cezhraničná spolupráca 24

Spomíname 31

Kalendárium 34

Slovenské cestoviny 43

Farebné fotografie: *Peter Huba*, čiernobiele fotografie: *archív Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne, Oravského múzea P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne — Čaplovičovej knižnice, Vydavateľstva Petra Hubu, Jozefa Strapca*

Oravská knižnica v svetle minulých i dnešných čias

170. výročie darovania veľkej zbierky kníh Vavrincom Čaplovičom je príležitosťou zamyslieť sa nad cestou, ktorou prešli knižnice na Orave dodnes.

V prvej polovici 19. storočia to bol nepredstaviteľný skutok. 15. apríla 1839 získali obyvatelia Oravskej stolice 20 000 knižničných jednotiek a značné množstvo muzeálnych predmetov.

Tento čin určite zaskočil aj vtedajších vzdelancov, nehovoriac o funkcionároch župy, či mesta Dolný Kubín. Vznikla im starosť, čo s takýmto množstvom kníh, kde ich uložiť, kto sa bude o ne starať, ba komu budú slúžiť. Vo vtedajšom maďarizácii presýtenom vzduchu visela otázka, či obyčajný človek potrebuje knihy alebo knižnice.

Vďaka veľkým zánietencom sa podarilo knižnicu udržať v Dolnom Kubíne, vyriešili aj jej dočasné umiestnenie i ďalšie náležitosti, ktoré súviseli so starostlivosťou o veľké množstvo kníh. Nebolo to bez problémov a odriekania.

Knihy v tých časoch, ba ani verejné knižnice neboli preferované, zo známeho hľadiska celkom nepotrebné. Iná situácia bola len u bohatších skupín vtedajšej spoločnosti, poprípade v cirkevných inštitúciách.

Bolo na spolkoch či jednotlivcoch, akým spôsobom sa snažili medzi verejnosťou šíriť myšlienky spojené s prebúdzaním národného povedomia. Tak ako mnohokrát predtým, alebo potom, veľa záviselo od učiteľov.

Potrebu väčšej angažovanosti učiteľov pri výchove žiakov prinieslo práve slovenské národné obrozenie. Nové školské metódy sa mali v školách zavádzať prostredníctvom učiteľských spolkov. Ako sa dozvedáme z Národného kalendára veľmi aktívnu činnosť vyvíjal oravský spolk.

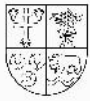
Vznik *Společnosti vychovávateľské oravského bratství* sa datuje do roku 1837, konkrétne 21. septembra. Z Protokolu spoločnosti sa dozvedáme že: „*První zhromáždění roku 1837 dne 21 září podle slova v Dolním Kubíně učiněného bratství učitelské evangelické v Oravě se nacházející zavedlo první krát ve Velké Vsi u Pavla Cochiusa...*“

Veľkým krokom v ich činnosti bolo zavedenie slovenčiny ako vyučovacej reči. V skupinách doma spracovávali témy prednášok, ktoré sa čítali na poradách. Pri ich tvorbe sa neraz využívali knihy písané v českej reči. Práve na zasadaniach Spolku sa ukázalo, akým problémom je nedostatok vhodných kníh.

V bode 7 stanov sa dozvedáme: „*Všeobecní cíl společnosti této jest a má býti zdokonalování učitelů, kteří společným zdílením vychovávateľských zásad a pravidel ze čtení dobrých pedagogických spisů, buď z vlastního přemýšlování a zkušeností děti se má.*“ Teda stávali sa aj autormi kníh.

Maďarizačný tlak, ale aj iné okolnosti viedli k tomu, že počiatočné nadšenie členov spoločnosti sa po čase začalo vytrácať.

Tak to bolo aj s množstvom iných spolkov. Dobrovoľnosť a zánietenosť mala pomerne úzke hranice a pominutím nadšencov aj činnosť spolkov väčšinou ustala. Nariadenie uhorského snemu o používaní maďarčiny vo všetkých sférach spoločenského života situáciu ešte výrazne sťažovalo.

V roku 1874 vznikol v Dolnom Kubíne knižničný spolok, ktorý sa mal starať o požičkovanie kníh, o predplácanie časopisov a o samovzdelávanie členov tohto spolku.

Jeho stanovy boli schválené 8. apríla 1874 (vtedy mal 30 členov). Aj osud tohto spolku sa po čase rozplynul v nenávratne.

Všetka práca okolo kníh zostávala len na jednotlivcoch a ich odhodlaní borit' sa s dobou a jej nástrahami.

Adolf Medzihradský: Námestie Dolného Kubína v druhej polovici 19. storočia

Nesporne veľkým medzníkom, ktorý ovplyvnil vznik a rozvoj obecných knižníc, bol rok 1918 (vyhlásenie samostatnej Československej republiky).

Krátko po prvej svetovej vojne na Slovensku verejné knižnice neexistovali. Ich základy položil prvý knižničný zákon v roku 1919 o obecných knižniciach. Jeho uplatňovanie v praxi nebolo jednoduché. Len s veľkými obtiažami sa zavádzal do života aj na Orave a v Dolnom Kubíne. Badateľné výsledky bolo možné registrovať v polovici 20-tych rokov 20. storočia.

Verejná obecná knižnica bola v Dolnom Kubíne založená v roku 1924 a začínala s 200 zväzkami. Mestečko malo v tých časoch málo obyvateľov a zákon nevyžadoval profesionálneho knihovníka.

V roku 1926 vyčlenila Považská župa finančné prostriedky aj obciam. 80 korún napríklad získala na založenie knižnice obec Vasíľov. V roku 1928 mala táto knižnica 62 zväzkov, 150 čitateľov a 600 výpožičiek. V Mútnom bola obecná knižnica založená v roku 1928 a vtedy mala 90 zväzkov kníh. Okrem finančných prostriedkov na zakúpenie kníh zápasili obce s problémom ich umiestnenia.

Hlavné ťažisko kultúrno-osvetovej práce zostalo aj po roku 1918 na spolkoch a v nich na ľuďoch ochotných obetovať sa pre svoj národ. Od mája 1919 pracovala Hviezdoslavova beseda. Jej rozsiahlejšia činnosť začala od 15. februára 1920. Zameriavala sa na „*sústredovanie obecnstva dolnokubínskeho i okolitého pre ušľachtilú*

zábavu a vzdelávanie sa v literatúre každým spôsobom, ktorý spolok uzná za vhodný.“ Dozvedáme sa to zo štatútu Hviezdoslavovej besedy z 15. 2. 1920. Už v prvom roku svojej existencie mala Hviezdoslavova beseda 128 členov. Medzi zakladajúcich členov patrili: P. O. Hviezdoslav, Dr. Vladimír Pivko, Ignác Radlinský, Juraj Bulla, Ján Dieška, Ján Trnkócy. Divadelná dvorana hotela Slávia bola svedkom mnohých vydarených kultúrnych podujatí. Peniaze získané z týchto akcií boli použité na nákup kníh a slo-venských novín a časopisov. V roku 1921 Hviezdoslavova beseda finančne prispela do fondu tzv. Hviezdoslavovej základiny pre gymnázium v Dolnom Kubíne, ktorá podporovala chudobných, no nadaných študentov.

V dolnokubínskych spolkoch sa sústreďovali vzdelanci, medzi inými Ladislav Nádaši Jégé, Pavol Novák, Mikuláš Gacek, Ján Bezek, Július Dzúrek a ďalší.

Počas prvej ČSR sa na osvetovej práci významnou mierou podieľali: Okresný osvetový zbor (prostredníctvom knižničného odboru), Spolok Oravského múzea, ktorý vznikol v roku 1925, Miestny odbor Matice slovenskej, ale aj Osvetový odbor 2. a 3. horského pešieho práporu v Dolnom Kubíne, Spolok oravských akademikov a tiež spolok Živena, ktorý mal zriadenú vlastnú knižnicu.

Dôležitú úlohu plnili školské knižnice. Aj tieto zápasili väčšinou s nedostatkom finančných prostriedkov. Priaznivejšie sa situácia vyvíjala v Štátnej obchodnej škole v Dolnom Kubíne. V roku 1921 mala učiteľská knižnica 360 knižničných jednotiek a žiacka knižnica 526 kníh, pričom maďarsky písané knihy boli už vyradené. Veľa kníh získavali darom (Tretia výročná správa Štátnej obchodnej školy v Dolnom Kubíne).

Budova TATRA banky v 30-tych rokoch 20. storočia, dnes sídlo Oravskej knižnice

Fridrichovi Kramerovi stala Danka Vašátková.

Významným medzníkom vo vývoji knižníc bol rok 1951, keď sa na základe Vyhlášky Ministerstva informácií a osvetu z roku 1950 začali vytvárať okresné ľudové knižnice. V tom čase boli položené aj základy dnešnej Oravskej knižnice.

Do roku 1954 bola knižnica umiestnená v budove Čaplovičovej knižnice. V súvislosti s prácami na Hviezdoslavovom múzeu bola presťahovaná do budovy MNV. Jej činnosť v tom čase stagnovala. Dôstojné umiestnenie našla Okresná ľudová knižnica v renovovaných priestoroch Osvetového domu kultúry. Správkynou knižnice sa stala

Brigita Smešná, pod vedením ktorej knižnica organizovala bohatú kultúrno-osvetovú prácu (prednášky, hudobné programy a iné podujatia). K 1. 1. 1956 mala knižnica 5 407 zväzkov kníh.

V roku 1956 sa v knižnici konalo viac prednášok, spomienkových večerov v spolupráci s Domom osvety aj literárnych večerov (venovaných Hviezdoslavovi, Štúrovi, Puškinovi, Jégému a ďalším). Veľkou akciou bola návšteva zahraničných spisovateľov z 13 štátov. Delegáciu viedol Vladimír Mináč a Ctibor Štítnický.

V priebehu roka 1956 sa pri Okresnej ľudovej knižnici vytvoril literárny krúžok.

Knižnica okrem iných akcií organizovala Posiedky pri kozúbku. Boli to večery čítania rozprávok a príbehov ľudovými rozprávačmi. Každú nedeľu odpoľudnia sa čítali rozprávky. V knižnici sa konávali recitačné preteky organizované v rámci ľudovej umeleckej tvorivosti a tiež pri príležitosti Hviezdoslavovho Kubína. V roku 1957 knižnicu navštívila a deťom čítala rozprávky „teta“ Viera Bálintová.

Zmeny v územnom členení v roku 1960 boli aj predelom v činnosti dolnokubínskej knižnice. Jej nové postavenie si vyžiadalo zvýšenie počtu pracovníkov. Metodické usmerňovanie knižníc muselo vyústiť do zvyšovania ich odborného rastu.

V roku 1960 knižnica získala titul Vzorná ľudová knižnica.

Od roku 1967 knižnica začala vydávať *Knihovnícke aktuality Oravy*. Zaradila sa medzi prvé knižnice, ktoré začali vo svojom teritóriu vytvárať strediskový systém knižníc. Koncepcia, ktorá bola vypracovaná v roku 1965, sledovala predovšetkým zlepšenie organizačnej, riadiacej a metodickej práce, zjednodušenie práce dobrovoľných knihovníkov a centralizovaný nákup mal skvalitniť doplňovanie fondov. V rekordnom čase (do roku 1968) sa systém podarilo zaviesť, čím sa knižnica stala známou nielen na Slovensku, ale aj v Čechách a určité ohlasy prišli zo zahraničia.

Napriek týmto úspechom knižnica celé roky zápasila s nedostatkom finančných prostriedkov a tiež s priestorovými podmienkami. Podobná situácia bola aj v 70-tych rokoch, ekonomické pomery knižnice sa však zlepšili.

Medzníkom v histórii tejto inštitúcie bol rok 1981, keď sa knižnica presťahovala do vlastných priestorov. Je v nich dodnes. Miestne knižnice boli aj v miestnych častiach Bziny, Kňažia a Vyšný Kubín.

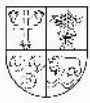
Knižnica začala vydávať bibliografie Orava v tlači. V októbri roku 1986 nadviazala spoluprácu s Verejnou knižnicou mesta Limanová.

V roku 1996 bola Okresná knižnica v Dolnom Kubíne premenovaná na Oravskú knižnicu v Dolnom Kubíne. V 90-tych rokoch sa zaradila medzi prvé knižnice na Slovensku, ktoré začali vypožičiavať knihy prostredníctvom čiarového kódu.

Pre Oravskú knižnicu boli úspešné prvé roky nového tisícročia. Príležitosťami pre zviditeľnenie knižnice sa stali mesiace knihy. Od roku 2001 sa konali týždne slovenských knižníc. V rámci I. ročníka sprístupnila Oravská knižnica pre verejnosť internetovú stanicu a predstavila možnosti využitia právnického programového vybavenia Epris.

V roku 2001 si Oravská knižnica pripomenula významné jubileum – 50 rokov od svojho založenia.

V lete roku 1951 mala Oravská knižnica 1 365 knižných jednotiek, v roku 2001 87 tisíc knižných jednotiek a registrovala 6 346 čitateľov, z toho 4 781 dospelých a 1 583

detí. Celkove knižnica zaznamenala vyše 350 tisíc výpožičiek. Knižnica má vybudovanú počítačovú sieť a návštevníkom je k dispozícii aj internet.

Medzi obľúbené podujatia Oravskej knižnice pre verejnosť patria krsty nových kníh a posedenia s autormi. Pri Oravskej knižnici pracuje literárny klub FONTÁNA, združujúci mladých autorov.

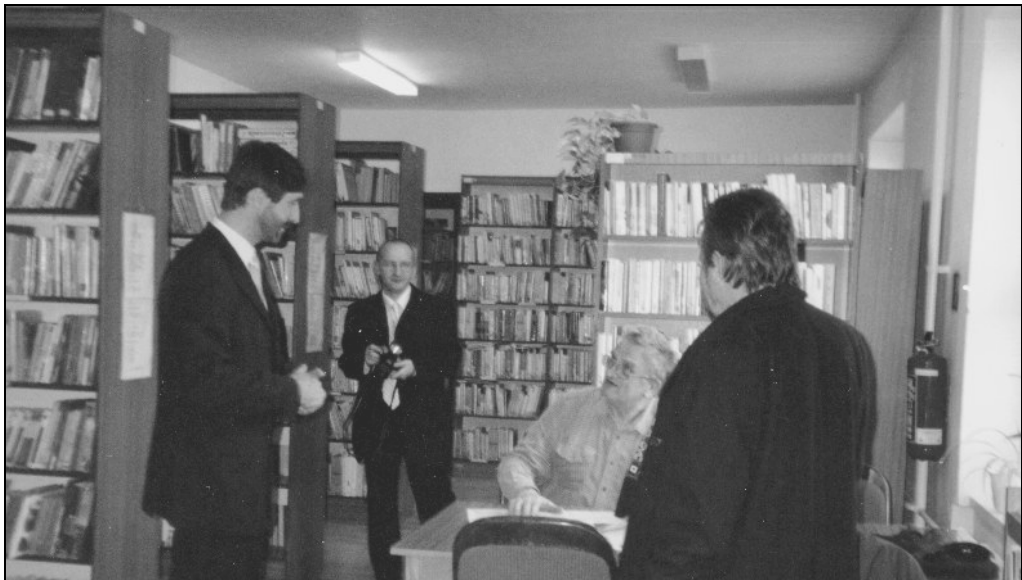
Od roku 2002 je Oravská knižnica pod správou Žilinského samosprávneho kraja. V tomto roku evidovala 6 225 čitateľov. Čitateľských návštev bolo okolo 80 000, teda 318 denne. Výrazne vzrástol záujem o medziknižničnú výpožičnú činnosť.

V roku 2004 patrila knižnica k organizátorom celoslovenského podujatia Dni detskej knihy, zameranej na zvýšenie záujmu detí o čítanie. Hlavní organizátori boli Bibiana – Medzinárodný dom umenia pre deti Bratislava, Slovenská sekcia Medzinárodnej únie pre detskú knihu (IBBY), Asociácia organizácií spisovateľov Slovenska, Spolok slovenských spisovateľov. Knižnicu podporil Mestský úrad v Dolnom Kubíne a kultúrne zariadenia v meste. V roku 2004, teda v roku úmrtia významného Oravca Antona Habovštiaka, bol vypracovaný návrh na pomenovanie knižnice po tomto spisovateľovi. 27. októbra poslanci zastupiteľstva Žilinského samosprávneho kraja schválili návrh na zmenu názvu Oravskej knižnice. Odvtedy nesie názov Oravská knižnica Antona Habovštiaka.

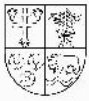
Priaznivé výsledky zaznamenávala Oravská knižnica aj v nasledujúcich rokoch.

Treba si priať, aby sa v dohľadnej dobe podarilo knižnicu zrekonštruovať a pristavať, čím by sa výraznejšie zlepšili podmienky pre používateľov knižnice i podmienky pre jej pracovníkov.

Peter Huba

Návšteva predsedu Žilinského samosprávneho kraja Ing. Juraja Blanára a primátora mesta Dolný Kubín Ing. Ivana Budiaka v Oravskej knižnici

Spomíname na Hviezdoslava

Dávni jeho milovníci by nám v takejto chvíli opäť pripomenuli vojská, šrapnely a ohne, ktoré sa rinuli hore Oravou, keď budúci Hviezdoslav prichádzal na svet ako ten najláskavejší Boží dar Slovensku.

Iní by právom pripomínali veľké zhromaždenie turčianskosvätomartinské, ktoré niekoľko dní pred básnikovým narodením spontánne volalo: Slobodu našim krajom! – žiadame, a to neochvejne, slobodu: nechže je Slovensko od Uhorska „neodvislým“ – samostatným kniežatstvom – vojvodstvom!

Náš Hviezdoslav, syn Oravienky odvekej, prichádzal na svet uprostred štúrovského Slovenského povstania, aby vo svojich krstnej hodine počúval mohutné volanie Slovákov, ale i dunenie nových vekov; v dejinných moriach hynulo poddanstvo: Slováci učili sa lámať okovy.

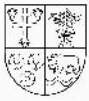
Ukázalo sa, že rok povstaleckej odvahy na takú dejinnú premenu je primálo: ukázalo sa, že v našom národe treba vynaložiť ešte viac vôle, zápasov a vytrvalosti, ešte viac túžob a snov, práce a znoja – utrpenia a bolesti prijať, *bdiieť s národom ako matka pri dieťati chorom*, sťa ona vrúcne modlitby k nebesiam vysielat'.

Na odvahu do takýchto zápasov bolo treba i milujúce srdce nepodkupného básnika, speváka a modlitebníka: muža, ktorý by s najväčšou vrúcnosťou vospieval žalmy a hymny nášho národa, ktorý by svetu vyložil jeho jedinečné vlkolínske eposy, deje a osudy. Milostivý Hospodin, ktorý ho zoslal, dal mu hrivny, ktorými rozsvietil posvätné svetlá poézie v najtemnejších našich desaťročiach.

V tých lúčoch bude navždy kráčať básnikova matka: navždy bude volať: *Tak vráť sa, syn môj, naspäť, vráť sa, vráť sa! Mat' prosí ťa, jak zrieš ju, hľa v slzách!* A jej syn, napokon povedomý Slovák, matičku svoju – i vlasť objíme si mohutným citom – dielom básnickým.

V tých lúčoch bude navždy kráčať jeho otec, sestra i brat, mužovia i ženy Oravy i Slovenska: a budú na jeho obrazoch navždy *ťahať voz krivdou ovříšený až k nebu*. No Hviezdoslav bol na pomoci všetkým, na ktorých sa krivdy vtedajšieho Uhorska doslova valili: Paulinymu-Tóthovi, Radlinskému, Vajanskému, Škultétymu... Veršom povzbudzoval, duchom Moysesovým, Kuzmányho posilňoval: nad Oravou, nad Slovenskom drahým videl otvorené nebo dobrej nádeje, a nepoddajne – básnik i rýdзи právnik, obhajca náš – svetu nebojácne deklaroval: *Svoboda všetkým sveta národom! Či čujete: že všetkým, všetkým, všetkým bez rozdielu, bez výnimky, narovno!*

V tých lúčoch budú navždy *ťahať* – z polí, roličiek zväžať Slováci i *voz žatvový*. Voz neskonalej radosti, požehnania, závdavok budúcnosti: gazda, orač – rozsievac

najprv, kosec neskôr v potu tváre – tak básnik jasnozrivým zrakom –sluchom maľoval roľnícky rok Oravy, ktorý i z najtvrdšej skaly dopestuje zrníčko a naloží ho na voz žatvový.

Tento básnik, ktorý mal za ošklivosť závisť a hrabivosť bez páru, ktorý spupným prorokoval: deň váš *dnes – zajtra môže byť posledný*: odmietal, príkro zavrhol mamonu. Neskonale miloval robotného človeka a rád by ho zbavil bolesti i odvekých našich vín: rád by bol vtáčaťom – stehlíkom, a nazobal by sa v básni do sýtosti: zobal by z dlaní boľavé mozole ľudu, duše škvrny, stopy hany, všetky viny jeho: tam všade by zobal, kde len máčik hriechu, kde len zrnko špiny. A zobal by veršom ďalej: horič z úst a ostne, ktoré do duše mu vrazil vrah. A smäd ten uhasil by básnik –upil by si dúže z potu človekovho čela.

Katarzis, čistota duše, srdca a rúk ľudu môjho – nášho, no i krvavý sonet vojnou ťažko zranený: to bol nepochybne ten najvyšší Hviezdoslavov program básnický. Svetu sa treba predsa prizrieť slobodne a s jasnou božou tvárou! Ako pred desaťročiami i dnes počujeme básnika: obrov, ktorí by nám ukázali cestu, apoštolov Pavlov, Komenských treba nám do krajiny našej! Anjelov mravu, ktorí by napravili veci človečenské, ktorí by krajinu našu viedli k bratstvu a strážili nás pred závisťou, nenávisťou, zlobou diabolskou!

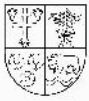
V jeho veršoch prichádza medzi nás Kristus sám: na krst v dráme herodesovskej: *tak tichý, zbožný, tajný, hlboký*, inokedy vo Večeri Pánovej: jej svätodej učeníka Pavla z Vyšného Kubína od detstva fascinoval. Ako len mohla tá pieseň, ktorú spomína Matúš, čo ju s Pánom – „zospievali“ – sespievavše písničku – odchodiac na Horu Olivovú – znieť? Boli to tieto slová alebo tento verš?

Veršami tými túžil za hostinou duchov: požiť s nimi – vyspievať hymnus, žalm: napríklad ten, ktorý slávi Konštantína s Metodom. Alebo modliť sa tú z Kyjevských listov: Popatri na nás milostivo, Pane!

Nečudo, ak tento básnik otváral dvere chrámov dokorán: v Leštínach ako mládenček o nešporoch kázaval, tomuto dolnokubínskemu chrámu, do ktorého v deň nedeľný pravidelne prichádzal, venoval pieseň, keď kládol sa jeho kameň uholný: i na jeho posviacku i na pamiatku znejú piesne jeho s milými nám nápevmi: Jak pekne svítí dennice, Zlatého slunce krásny beh. – Ráno i večer: k modlitbe ešte raz! ako bol v povestnom svojom verši napísal.

Jurátus, ktorý nechcel byť zamladí reverendissimom, stal sa – keď dotkol sa a z rúk už nevypustil lem plášťa Pánovho – kňazom, ktorého verš, ako biskup Janoška vyznal, zakaždým pravé služby Božie na slávu Hospodinovi vyspieval.

Samo nebo otvorené pozvalo si básnika a vďačný Hviezdoslav slovenskými pohľadmi do dejov spásy spísal pod hviezdami naše obrany: jeho verš zastal si na baštách slovenčiny milovanej, slobody národnej, neochvejne kráčať s pevnou vierou ctihodných matiek a otcov našich a priviedol nás do biblických kníh nevšednej básnickej imaginácie: s milovaným Ábelom predstavil i vražedného Kaina, Agar i Ráchel, betlehenské polia vianočné, Veľký piatok i Vzkriesenie; – čujme básnika, keď spieva Halelujah a volá: *Národ slovenský vstal z mŕtvych, rubáš zhodil – zdupkal, žije! Po viac než tisícročnom na požunských smutných poliach podkosený – pohrobený vzkriesený je... v ľudstva dejoch pravý zázrak! Halelujah!*

Práve takýto život – evanjelium o zázraku slovenskej slobody, ktorý sa svetu zjavil medzi štúrovským povstaním a zrodom slobodienky v prvom Česko-Slovensku – bol darovaný básnikovi, aby ho s generáciou druhov svojich položil na dejinný oltár, aby vymodlil ním Slovensko.

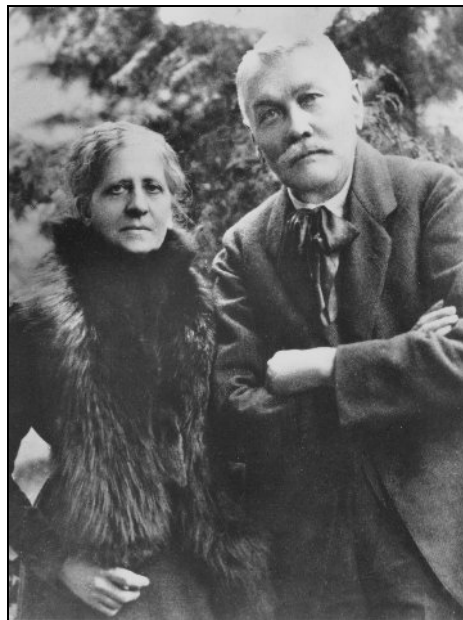
Bol vyslyšaný: zvrtila doba – požehnaná prišla plnosť časov. Dožil sa, ako túžil, ako to nebojáčne v pražskom máji v roku tisícdeväťstoosemnaštom za celé Slovensko – sťa vyslanec náš najvyšší – deklaroval: *Svoboda všetkým sveta národom!* Slováci v tom roku pred celým svetom vyznali: národ, ktorý má básnikov srdca pravého, nemôže zblúdiť sťa tulák na trnistých cestách za slobodou.

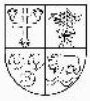
On to bol – básnik ctihodný – ktorý obnovené slovenské ústavy na ich prahu: úle činorodé – matičku slovenskú – jej verný milovník, i radostné gymnázium dolnokubínske – sťa svätec, prorok veršom i menom svojím pozdravoval. Z tej duše ich objímal: deťom tohto kraja na prahu slobodnej školy slovenskej vyznával: *Som kresťan, i verím v Boha, v jeho riadenie: ved' badal som ho v celom dlhom žití jak verný ukazovák u cesty.*

Keď ďakujeme dnes za žitie – bytie básnika, ktorý s pomocou Božou vytrvalo nachádzal naše cesty – z diaľok vinú sa k nám jeho verše, ktorými opäť medzi nás *durí škovranov chóry a veselíť chce vtačou naše nivy* – ktorými nás povzbudzuje, pretože verí, že viera tvorí divy, že k živým vodám privodí, že vylieči rany morové, pravdu k prestolu si povolá: viera, ktorá vie, že nezadriemnul, ale svojich nájde a v dlani milujúcej objíme si Hospodin.

Miloš Kovačka

Dolný Kubín 1. 2. 2009, pri príležitosti osláv 160. výročia narodenia básnika

Pohľadnica budovy Čaplovičovej knihnice zo začiatku 20. storočia

Všetka jeho obetavosť prame- nila z lásky k rodnému kraju

Tieto slová sa týkajú nášho rodáka Daniela Sontága (v prameňoch Szontágha) z rokov 1809 – 1867. Jeho meno nájdeme v našich oravských publikáciách. Stretneme sa s ním v knihe *A. Maťovčíka Vavrinec Čaplovič a jeho bibliotéka* (1999) i v *Lexikóne erbov šľachty na Slovensku – Oravská stolica* (2007).

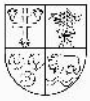
Zaujímavé údaje o ňom sa nachádzajú v strojopise Jána Smetanu ml. Dejiny oravského ľudu od praveku po naše časy (Literárne oddelenie Oravského múzea P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne).

Bol to človek rozmanitých záujmov, činností, vedomostí, organizačných schopností. Záber jeho výskumných prác bol veľmi široký. Neskorší bádatelia a historici použili neskôr jeho práce vo

svojich knihách. Chceme mu preto venovať viac ako 5 riadkov.

Píše sa o ňom, že bol najhorlivejší pracovník a hlavný organizátor všetkých akcií okolo Čaplovičovej knihnice v 40. a 50. rokoch 19. storočia. Vďaka nemu ju v Kubíne máme. Jeho činnosť na Orave bola na poli verejnom, kultúrnom a vedeckom.

Rod Szontághovcov – Sontághovcov pochádza zo Spišskej stolice. Donáciu dostal v roku 1343 a 1349. V 17. storočí sa rozšíril takmer do všetkých stolíc. V súpise oravskej šľachty sa roku 1809 v Záskalí uvádzal zeman, profesionálny maliar Samuel Sontág (1779–1847) so synmi Samuelom a Danielom. Musíme priznať, že známejším ako Daniel Sontág sa stal jeho syn Mikuláš. Bol lekárom, priekopníkom klimatoterapie (1843–1899). Ako prvý v Uhorsku zaviedol zimnú liečbu, botanik, spracoval flóru Oravy, zriadil sanatórium, venoval sa liečbe

a výskumu pľúcnych chorôb. Patril medzi prvých horolezcov a lyžiarov v Uhorsku, organizoval turistiku a záchrannú službu vo Vysokých Tatrách. Spoluzakladal a v rokoch 1875–1891 viedol meteorologickú stanicu v Novom Smokovci. Jeho syn Mikuláš Sontág ml. v jeho úsilí pokračoval (1882–1963). S menom Sontág sa v Kubíne stretáme v rokoch 1871–1882. Pavol bol inšpektorom evanjelickej cirkvi. V roku 1917 stredoškolský učiteľ Almoš učil na tunajšej obchodnej akadémii.

Ako uvádza Kalendárium (Oravská knižnica), Daniel Sontág študoval na evanjelických gymnáziách v Gemeri, v Rožňave, na lýceách v Kežmarku a v Banskej Štiavnici a na evanjelickej akadémii v Blatnom Potoku. Stal sa právnikom, právnickú prax vykonával v Dolnom Kubíne, Prešove a v Pešti. Od roku 1832 bol podnotár, slúžny a právny zástupca Oravskej stolice v Dolnom Kubíne, od roku 1850 sudca oravsko–liptovsko–turčianskej sedrie. Po odchode z Dolného Kubína sa stal sudcom preddunajskej tabule v Trnave.

V stoličných funkciách na Orave sa pričínil o zmiernenie následkov cholerovej epidémie roku 1831 a hladomoru roku 1847. V roku 1849 zriadil v Dolnom Kubíne ošetrovňu, v ktorej sa liečili o. i. ruskí vojaci.

Stručný výpočet zásluh Daniela Sontága o Čaplovičovú knižnicu je nasledovný:

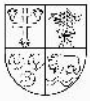
Knižničný výbor 10. 10. 1839 nariadil prevezenie kníh a zároveň zveril spísanie inventáru Danielovi Sontágovi. Podľa Čaplovičovej darovacej zmluvy vypracoval pravidlá požičiavania kníh a organizácie knižnice vôbec. Datované sú 29. 9. 1840 a podpísané stoličným notárom Danielom Sontágom. Napísal výzvu ku *Obecnosti stolice Oravskej*, keď sa mestu

zdalo, že knižnicu nepotrebuje. Vtedy obetavá podpora Oravcov a práca niekoľkých jednotlivcov na čele s Danielom Sontágom udržala celú, nerozdelenú v Kubíne. Stál na čele Účastinnej spoločnosti pri Čaplovičovej knižnici. Vďaka nej sa získali financie na prevádzku knižnice a plat knihovníka. Spoločnosť si dala za cieľ výskum Oravy. Po odchode D. Sontága do Trnavy práca Spoločnosti na poli výskumu takmer prestala.

Vie sa o tom, že v roku 1847, v čase hladomoru, ako hlavný slúžny dal odvodniť močariská a trasoviská zvané bory medzi Ústím, Bobrovom, Chyžným a Jablonkou, čím chcel poskytnúť zárobok a obživu ubiedeným krajanom. Zároveň urobil prieskum oravských jazier, plies, borov s niekoľkými gymnazistami a urbárskym radcom Čaplovičom v auguste 1858. Iný prameň má zmienku, že robil tiež botanický výskum Babej hory.

Pozrime sa, čo píše o D. Sontágovi vo svojom strojopise Ján Smetana ml.:

„Daniel Sontág popri svojom povolani sa zaujímal o archeológiu, robil rozbor rašelinísk, skúmal oravské uhlie, prírodu a dejiny Oravy, zapodieval sa miestnym názvoslovím, v rukopise zanechal nedokončenú knihu o staroslovenských mýtoch, O stopách slovenského bájoslovía a O osadení valachov na Orave, o Alžbete Czoborovej, o rastlinstve. Andrej Kavuliak použil práce Kubíniho i Daniela Sontága. Písal po nemecky a po maďarsky. Z jeho rukopisného diela *Popis Oravskej stolice* čerpali neskorší historici. Robili sa z neho výťahy, napr. v maďarskom historickom časopise *Szazadok* a vo viedenskom *Světózore*. Svojho času o ňom písali ako o prvom historio-*grafovi Oravy*.“ (Dejiny a súpis výtvarných pamiatok Oravy, Zborník SNM 1942 /43).

Aké sú zásluhy D. Sontága o Čaplôvičianu a Spoločnosť podľa J. Smetanu:

„Keď knižnicu niektorí nechceli nechať v Kubíne a namietali, že mestečko je roľnícke, a teda nie je schopné ju udržiavať, opatrovať, Michal Kubíni a Daniel Sontág sa dohovorili, že ju za každú cenu treba pre Oravu zachrániť. Vyzvali ľudí k obetiam. Vyzbieralo sa 3 000 zlatých. Kubínski vzdelanci sa potom definitívne 9. 2. 1857 uzniesli vytvoriť účasťinnú spoločnosť na udržiavanie knižnice. Predsedom Spoločnosti sa stal D. Sontág, knihovníkom Leopold Bruck. Sontág bránil knižnicu i vtedy, keď poukazovali, že taký cenný poklad nemá patriť Orave, lebo vraj tu niet vzdelancov. Sontág vtedy tvrdil, že je tu vzdelancov dosť a že jeden pripadá na 75 obyvateľov, takže je ich vyše tisíc.

Spoločnosť mala spolu 87 členov. Oravské mestečká Tvrdošín, Bobrov, Námestovo, Dolný Kubín, Trstená, Židovská obec v D. Kubíne, Oravský evanjelický seniorát boli podielníkmi celou akciou, jednotlivci zväčša pol akciou. Spoločnosť so svojim odborným programom, prednáškami, existovala až do odchodu predsedu 4 roky. Po jeho odchode zaujal jeho miesto Aristid Abaffy.

Knižnicu napokon ponechali v Kubíne, ako dobrú oporu maďarizácie.“

Našťastie nie všetci vzdelanci boli vyslovene pro maďarského zmýšľania a v plnom prúde ako inde vo svete začala sa národnobuditeľská doba. Daniel Sontág bol vynikajúcou osobnosťou tej doby. Hoci zmýšľaním Maďar a mal doma maďarskú výchovu a pritom zastával aj vyššie úradné funkcie pri Oravskej stolici, neprekážal slovenskému národnému pohybu. Mal neobyčajne ľudomilnú povahu. Samuel Novák píše o ňom v SNN z 13. 8. 1847, že si zaslúži pochvaly, lebo keď videl ako slúžny v Trstenskom okrese ... ničomnosť (biedu) a nevedomosť ľudu, počal ho sám viesť k záhradníctvu, štepárstvu, ku zlepšeniu zanedbaného hospodárstva. Zakladal vo svojej ochodzi – obvode stromové škôlky. Nadobudol časopis Priateľ ľudu a v 32 exemplároch ho rozdával po dedinách. Neúnavne pomáhal ľuďom počas hladomoru. Patril k hlavným predstaviteľom ľudovýchovy na Orave.

Všetky pramene uvádzajú, že sa venoval genealógii Sontágovcov a Meškovcov z Vyšného Kubína. Zozbieral a vydal dokumenty oravských zemanov.

Neprislucha mi hodnotiť ho ako významnú osobnosť Oravy. Len o ňom podávam správu.

Spracovala
Otília Štepitová

Pohľad na časť kníh darovaných V. Čaplôvičom oravskému ľudu

Tri stretnutia... (Moskovské zápisky)

Mikuláš GACEK

Narodil sa 10. 7. 1895 v Budapešti, kde jeho rodičia pracovali na stavbách. V roku 1900 sa vrátili do Vyšného Kubína, no v roku 1906 šli za prácou do Ameriky. Po dvoch rokoch otec doviedol Mikuláša domov, aby mohol chodiť v Dolnom Kubíne do meštianskej školy. Počas prvej svetovej vojny sa dostal do ruského zajatia. Z tohto prostredia sú jeho Sibírske zápisky (1936). Preložil 23 literárnych diel z ruskej a sovietskej literatúry. Po skončení druhej svetovej vojny sa dostal po druhýkrát do ruského zajatia. Zomrel 22. 1. 1971 v Dolnom Kubíne.

Súčasťou životných ciest Mikuláša Gaceka bolo aj pôsobenie na Ministerstve národnej obrany, neskôr na Ministerstve zahraničia a tiež niekoľkomesačný pobyt na Slovenskom vyslanectve v Moskve, kde sa sťahoval s celou rodinou (manželkou a s dvoma dcérami).

Z týchto čias pochádzajú Moskovské zápisky. Zachovali sa aj vďaka jeho dcére Zore, s ktorou sme prvej polovici deväťdesiatych rokov pripravili a vydali najskôr malú knižočku pod názvom *Rovesník* a v roku 1996 aj denníkové zápisky Mikuláša Gaceka z rokov 1937-1944, pod názvom *Surová býva vše pravda života...* Pripravovalo sa aj vydanie Moskovských zápiskov. K realizácii v tom čase nedošlo.

Moskovské zápisky (na vydanie pripravované pod názvom *Tri stretnutia*) zachytávajú obdobie od apríla do júna 1941, teda do napadnutia Sovietskeho zväzu Nemeckom. Sú autentické a dýchajú atmosférou tých tragických čias. Je vhodné ich sprístupniť širšej verejnosti. Nateraz len dve ukážky.

Peter Huba

1. máj 1941

Prvý máj! Deň plný slnečného jasů, veselých, rozjarených tvárí, ruchu a životnej krásy. Na Červenom námestí ani najhroznejšie tanky nevyvolávajú dojem vražedných nástrojov. Všetko sa zdá byť určené iba na to, aby tešilo oko, povznášalo dušu, zjemňovalo zosurovené city.

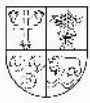
Stalin — šedivý, zostarnutý, v starom vojenskom kepeni vyzapínanom až po bradu, kráča rezkým krokom hore schodmi Leninovho mauzólea, za ním Vorošilov, Molotov a ďalší. Pochvíli za nimi idú „národní komisári“ v robotníckych čiapkach, ošumelých zvrchníkoch.

Popoludní v Uspenskom. Malebná dedina na vysokom brehu rieky Moskvy s bielym kostolom so zelenými kopolami a lesklým krížom na veži. Stretli sme ženičku s dvoma plechovými vedrami ísť po vodu do rieky.

- Zdravstvujte! - pekne sa usmiala trochu prekvapená i zarazená.

- Ten veľký dom pri kostole je chata Maxima Gorkého? -

- Nie, to je škola, desaťtriedka. Bývalé sídlo fabrikanta Morozova. Gorkého chata je tamto na druhom brehu. Vidíte - biely dom medzi borovicami. Ale choďte pozrieť, vedľa školy je krásny park a tam pravoslávny kostol. Dávno už v ňom služby božie neodbavujú. Popa niet. Pekáreň je tam. Komín ale odtiaľto nevidno. Že či sú v dedine veriaci? Sú. Takí i takí. Teraz sa na to moc nedá! -

- V dedine je sovchoz, či kolchoz? -
- Je i kolchoz i sovchoz. Tamtie polia za riekou patria sovchozu. Ja nie som v sovchoze. Som upratovačka. Roboty veľa... žijem sama s dievčaťom. Muž mi vlni umrel. -

- Dnes je 1. mája a vy pracujete? -

- Musím. A čo by si gazda bezo mňa počal?! Jednako, teraz je lepšie. Kedysi mužíci na sviatky nič nerobili. Spili sa, vystrájali, bili ženu, deti. -

- A život je teraz lepší ako kedysi? -

- Ako komu. Kolchozníci sa žalujú na veľké dane, že len robia a robia a nič nemajú. -

Ženička sa chytró obzrela, či ju niekto z dedinčanov nepočuje...

Kráčame popri škole. Veľký, solídne postavený kaštieľ, teraz ošarpaný, akoby gazdu nemal. Obločné sklá nahradené bielymi doskami, rine visia zhrdzavené zo strechy, hompálajú sa vo vetre. Park zapustený, chodníky križom - krážom, ako sa komu páči, tak si chodí... Chlapci, dievčatá s gitarou sa prechádzajú po brehu rieky.

Ideme do hostinca na pivo. Neveľká miestnosť, štyri stoly zakryté vixlajvantom. Prinášajú dva krígle a hneď aj nádobku zrnitej soli s lyžičkou. Nízky počerný chlap v sivej ufúľanej rubaške spieva zvučným hlasom peknú pesničku. Pred sebou decový pohár vodky. Predavač mu spoza pultu kýva, aby prestal. V tvári zlostný výraz.

- Veď je dnes 1. máj! Musíme sa veseliť. Čo si o tom myslíte? - a spieva ďalej.

22. jún 1941

Predpoludním nebolo najmenšieho náznaku, že by niekto tušil, že sa začala vojna. Dozvedeli sme sa to až okolo obeda z Molotovovho vystúpenia v rozhlase.

V noci z 23. na 24. júna o tretej nadržanom bol v meste letecký poplach. Jasne sme videli lietadlo odstreľované protilietadlovými kanónmi. Všetci sme šli do pivnice. Aj náš domovník - Rus s celou rodinou. Stará matka sa križovala, nahlas vzdychala a modlila sa. Domovníkova žena ju ustavične napomínala: „Načo sa modlíš, Pánboh ti nepomôže, to je hlúposť, predsudok!“

Ráno noviny písali, že to bolo protiletecké cvičenie...

Od návštevy u Molotova stráženie budovy vyslanectva zostrili. Miesto jedného milicionára a jedného auta ich tu bolo päť (ako členov vyslanectva).

24. júna nám prerušili telefonické vedenie. Z personálu sa už nikto neodvážil na ulicu. Len náhodou sme sa dozvedeli, že Nemcov odviezli nevedno kam. Až neskôr sme sa do počuli, že ich odviezli asi 400 km od Moskvy - do Kostromy.

25. júna ráno sme dostali návštevu z polície. Kázali napísať zoznam obyvateľov budovy a odovzdať zbrane. Sovietski občania mali okamžite opustiť budovu.

26. júna netrpezlivo čakáme! Konečne o 17.15 prišli traja civilní agenti NKVD a oznámili nám rozkaz sovietskej vlády: O 18. hodine nás odtransportujú do Mičurinska. Môžeme si vziať so sebou len po dva kufre. O 18-tej nás skutočne odviezli na Leninskú stanicu, usadili do vagóna III. triedy. Plno špiny a hmyzu... Bol tu i personál talianskeho vyslanectva. Od tej chvíle sme boli väzňami Sovietov...

Na konci každého vagóna stáli milicionári s puškami a bajonetmi a okrem toho dvaja agenti NKVD v civilii. Obloky otvárať sme nesmeli, tým menej vychádzať na

perón. Boli sme tak izolovaní, že až v Mičurinsku sme zbadali, že s nami cestujú Fíni i Rumuni. Cesta do Mičurinska trvala 10 hodín! Prišli sme ta ukonaní, smädní, hladní. Umiestnili nás vo dvoch budovách, ktoré predtým slúžili asi ako robotnícka ubytovňa. Domy na spadnutie, plno smetí, posteľe hrozné. Deky z nich sme si sami prášili na dvore - ohromné kúdoly prachu, drobné zvieratká... Na umývanie dve nádoby na takých 100 ľudí. Záchody... dezinfikovali ich tak, že ich celé obľiali vápnom, takže potom sa na nich nielen sedieť, ale ani stáť nedalo.

Len čo sme prišli, začali zvyšovať už aj tak dosť vysoký plot. Na samom vrchu - ostnatý drôt! Veliteľ tábora nám zakázal stykať sa so strážcami i personálom tábora, čítať noviny. Protest talianskeho veľvyslanca odbavili pokrčením pliec a ironickým úsmevom. Sľúbili zadovážiť jedlo - za naše peniaze. No stalo sa tak až na druhý deň, takže sme dva dni boli celkom bez jedla. Potom sme si zriadili vlastnú kuchyňu.

Takto sme žili - celkom izolovaní od sveta - celých osem dní. A vo svete sa diali epochálne veci! Pocit neznesiteľný. Nevedeli sme, kadiaľ pôjde hlavný nápor Nemcov. Nebolo vylúčené, že pôjdu na juh a odrežú nám cestu na Turecko alebo na Irán. Potom by nám bola zostala len jediná cesta - na Japonsko. Aká perspektíva! Báli sme sa i toho: padne Moskva, nastane chaos a nás pobijú ako cársku rodinu, keď sa blížili československé légie...

Keď som bol na návšteve u talianskeho veľvyslanca Rossu, ukázal mi, kde padol nemecký vyslanec gróf Mirbach - stopy explodovaného granátu na stenách veľkého salónu...

29. júna sme poslali protestnú nótu Molotovovi a žiadali umožniť nám cestu za hranice.

Prvý lúč nádeje nám svitol 3. júla... Volajú ma do miestneho Sovietu. Čaká tam švédsky vojenský atašé pluk. Flúdstrom. Oznamuje mi radostnú správu, že nás 8. júla o 18.00 hod. majú vymeniť na pohraničnej stanici Leninakan. Švédi sa o nás postarajú. V tábore jasot. O niekoľko hodín neskôr zástupca japonskej vlády oznámi to isté talianskemu veľvyslanecovi.

Nazdali sme sa - ešte v ten istý deň nás dopravlia na hranicu. Všetci si balia svoje veci, znášajú na dvor. Lenže prešli ďalšie dva dni...

5. júla nás budia na svitaní. No kým sa vlak z Mičurinska pohýna, je 11 hodín! Cestujeme cez Voronež, Rostov, na Baku, Tiflis do Leninakanu. Cestou pripojili k nám maďarské a dánske vyslanectvo. Prísne strážia vlak: v každom vagóne dvaja milicionári, dvaja tajní, na konci vlaku strojná puška. Na stanici môžu vystúpiť len tí, čo majú deti a psov. Pravda, do určeného termínu do Leninakanu nedôjdeme. Tu trávime najťažších päť dní svojej cesty. Náš vlak postavili na nákladnú stanicu, kde najväčšmi praží slnko. Denne dovoľia len 15 minútovú prechádzku. Často niet vo vagóne vody ani len na holenie. Ani len ruky umyť. Všetko sa lepí od špiny. Obrusy poplátané - aj desať ráz ich prevrátili... Minerálne vody, pivo (kým trvalo) teplé ani lúh... Ľudia chorejú na črevné choroby. Priviedli aj lekárov. Latrína frekventovaná ako nikdy... má síce oddelenie pre dámy, ale milicionári chodia zásadne na dámske oddelenie. Ktosi chcel aj označiť - nakresliť ženskú a mužskú hlavu - ale nedovolili. No latrína mala predsa len akúsi výhodu, bola na tridsať krokov od vagóna, a tak sme mohli nahrádzať prechádzky... Tridsať krokov ta, tridsať nazad... To sa zakázať nedalo.

Vodne, v noci oblieha naše vagóny na stá potkanov! Naši psi majú z toho nesmiernu radosť, kým „fašistickí psi“ - takto nás titulovala sovietska tlač od vypuknutia vojny - s hrôzou zostupujú z vagónov, keď napr. v noci musia navštíviť latrínu. A na to všetko sa díva bielym snehom pokrytý biblický Ararat!...

Interesantná bola postava sprievodcu vlaku. Bol to veľký dobrák s láskavými sivými očami. Ustavične nám varil čaj. Najprv nám ho servíroval s cukrom, potom bez a napokon aj bez farby.

10. júla nová nádej! Prišiel zástupca tureckej vlády z Ankary a dáva šéfom misií čudnú otázku: či chceme, aby nás vymenili... Keď sme prikývli, sľubuje, že to bude čo nevidieť a so súhlasom Sovietov sľubuje odoslať krátky telegram do Bratislavy.

12. júla mi oznámil zástupca NKVD, že nás spolu s Maďarmi vymenia ešte dnes. No stalo sa tak až na nasledujúci deň. Okrem nás vymenili aj Nemcov a Rumunov. Už okolo 8-ej ráno posťahovali vo všetkých vagónoch záclonky a v takejto tme nás nechali do 13.30, keď sme prekročili turecko-sovietsku hranicu. Tesne pred tureckou hranicou vlak zastal a v jednom z vagónov v prítomnosti šéfov misií spísali o výmene protokol, ktorý podpísali zástupcovia tureckej a sovietskej vlády.

Na tureckej pohraničnej stanici Kizil-Čakčak spísali nový protokol, v ktorom potvrdili prechod diplomatických misií na turecké územie.

Prvá dlhšia zastávka v Turecku bola v pevnosti Kara, kde nás na stanici vítala čestná rota tureckej armády. Za tureckú vládu nás vítal váli a generál. V čakárni sme potom dostali občerstvenie. Zajedli sme si s chuťou, veď už 24 hodín sme nemali nič v ústach.

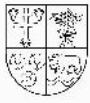
Územie, cez ktoré sme cestovali, patrilo až do roku 1918 Rusom, preto až sem vedie širokorozchodná trať. Zo Sarikamiša až do Erzerumu vedie úzkokolejná železnica, ktorá sa nie veľmi hodí na osobnú dopravu. Touto železnicou nám dopravili len batožinu, nás posadili do áut a autobusov. Cesta - dlhá 164 km - trvala vyše desať hodín. Šli sme teda rýchlosťou 15 km za hodinu.

Telegrafickú správu domov o doterajšej ceste som podal v Sarakamiši. V Erzerume nás čakal osobitný vlak tureckej vlády. Diplomatom sa ušlo miesto v spacom vagóne, ostatný personál sa usadil vo vozňoch I. a II. triedy. Vo vlaku bola výdatná strava a pozorná obsluha.

16. júla sme boli v Ankare. Na stanici nás pozdravil šéf diplomatického protokolu. Nasledujúci deň sme prišli do Hajdar Paša, potom nás priviezli do Istambulu a umiestnili na osobnej rumunskej lodi Besarábia. Bola to naša odvšívovacia stanica... Tu sme strávili tri veľmi príjemné dni.

20. júla o desiatej večer sme odcestovali z Istambulu vlakom do Babaseky, odtiaľ sme šli autobusmi cez Edirne do Svilengradu na bulharskej pohraničnej stanici. Pred Edirnom nám prišiel naproti edirnský váli, pozval šéfov misií, t. j. maďarského, rumunského vyslanca a mňa, usadil do svojho auta a zaviezol do Edirne, kde nám ukázal jednu z najstarších a najvzácnejších mešít. Počastoval nás šerbetom, kyslým mliekom a čajom. Nemohli sme s ním stratiť ani slovka, lebo nevedel inakšie, len po turecky.

Na bulharskej stanici nás s priáním ďalšej šťastnej cesty vítal bulharský generál.

Vo Svilengrade nás čakal osobitný nemecký vlak, ktorý bol sem priviezol sovietskych diplomatov. Po Rumunov prišiel osobitný rumunský vlak.

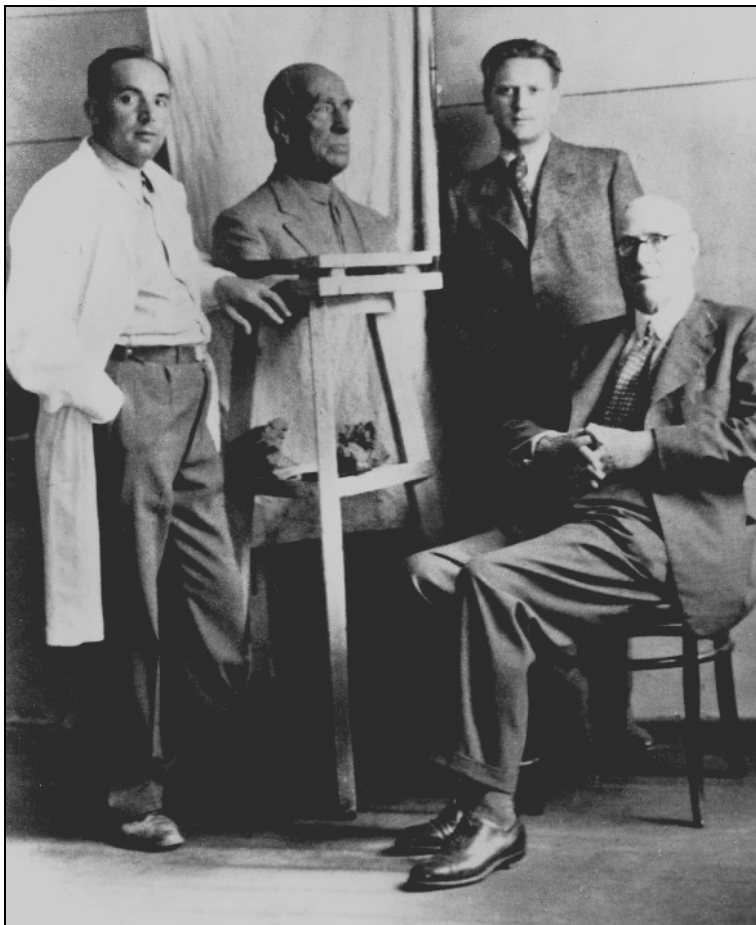
22. júla sme prešli cez Sofiu, kde nás privítal šéf bulharského diplomatického protokolu.

23. júla nás v Zagrebe milo prekvapil náš zagrebský chargé d'affaires Karol Murgaš so znamenitým občerstvením.

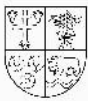
Ešte v ten istý deň sme o 23.00 prišli do Wiedne, kde nás privítal náš generálny konzul Rudolf Vávra.

A tu sa začína najtrápnejší úsek našej anabázy... Na tureckej hranici nás víta čestná rota, v hlavných mestách šéfovia diplomatických protokolov, na hraniciach vysokí dôstojníci, hodnostári... A vlast', pre ktorú sme všetky tie útrapy znášali? Vyslanec Tiso ani len auto nechce dať, aby nás z Wiedne odviezlo konečne domov, do Bratislavy!

Ta sme došli 24. júla o jednej po polnoci...

Mikuláš Gacek (v pozadí) s Ladislavom Nádašim Jégém a sochárom Fraňom Štefunkom

Margita Figuli – Šustrová

100 rokov od narodenia

Narodila sa 2. októbra 1909 vo Vyšnom Kubíne. Ľudovú školu vychodila v rodnej obci, tri triedy gymnázia a jednu triedu meštianskej školy v Dolnom Kubíne.

V rokoch 1924 – 1928 absolvovala Obchodnú akadémiu v Banskej Bystrici. Od roku 1928 do roku 1941 pracovala v Bratislavskej TATRA banke ako cudzojazyčná korešpondentka. V roku 1941 ju z politicky motivovaných dôvodov prepustili. Príčinou bola jej novela *Olovený vták*, publikovaná v knihe *Pokušenie*. Od roku 1942 sa venuje iba literárnej činnosti.

Margita Figuli s rodičmi a blízkou rodinou

Literárne začala tvoriť už v skorej mladosti. Básnické prvotiny a príbehy zo života uverejňovala pod pseudonymom *Oľga Morena*. Od roku 1932 publikovala krátke prózy v časopisoch *Živena*, *Slovenské pohľady*, *Slovenské smery*, *Elán*, *Tvorba* ...

Dňa 2. októbra 1994 jej rodná obec udelila Čestné občianstvo.

Margita Figuli zomrela 27. marca 1995 vo veku 85 rokov. Je pochovaná na bratislavskom cintoríne v Slávičom údolí.

Literárna tvorba

- 1932 – *List od otca*
- 1936 – Novela *Uzlik tepla* je vyznaním úcty k materinskému citu.
- 1937 – Kniha desiatich noviel *Pokušenie*. Príbehy vychádzajú z netradičného sociálneho a spoločenského prostredia. Poetikou štýlu sa zaradila do slovenskej lyrizovanej prózy.
- 1938 – *Čierny býk*
- 1940 – *Olovený vták*
- 1940 – *Tri gaštanové kone*. Slovenská legenda o veľkej láske. Vyšla v trinástich vydaniach.
- 1942 – Rozhlasová hra *Sen o živote*, dramatická reflexia.
- 1946 – *Babylon*. Štvorzväzkový historický román, v ktorom zobrazila posledné roky existencie Novobabylonskej ríše. Román vyšiel v piatich vydaniach.
- 1949 - *Zuzana*. Príbeh dievčaťa, ktoré sa napriek svojmu pôvodu zapojí do sociálnych zápasov robotníkov.
- 1956 – *Mladosť*. Autobiografický román z rokov autorkinho detstva a mladosti.
- 1959 – autorka libreta k baletu Simona Jurovského *Rytierska balada*.

- 1963 – *Môj prvý list*. Poetická rozprávka pre deti.
- 1964 – *Ariadnina niť*. Esejistická próza s autobiografickým charakterom.
- 1969 – *Životopisné legendy*. Povesti a legendy zo života predkov, tak ako sa tradovali v rodine.
- 1973 – Novela *Rebeka*. Samostatné vydanie. Bola zaradená v zbierke *Pokušenie*.
- 1974 – *Víchor v nás*. Zachytáva život a každodenné problémy výrobného podniku na Orave. Hlavnými postavami sú prevažne ženy.
- 1980 – *Balada o Jurajovi Jánošíkovi*. Konanie a činy ľudového hrdinu.

Margita Figuli prekladala z češtiny diela K. Čapka, K. J. Erbena, F. Šramka, J. Horáka, rozprávky napr. *Čarodějná nošna*...

Ocenenia za tvorbu

- 1935 Novela *Levandul'a odmenená* na súbehu Maticy slovenskej
- 1947 Národná cena za román *Babylon*
- 1957 Cena Fraňa Kráľa za prózu *Mladosť*
- 1964 Udelený titul zaslúžilá umelkyňa
- 1974 Získala titul národná umelkyňa

Preložené diela

Babylon: nemecky 1968, rusky 1968, 1972, ukrajinsky 1983, bielorusky 1989, česky 1971

Tri gaštanové kone: česky 1942, 1971, maďarsky 1960, anglicky 1960, poľsky 1962, rusky 1965, rumunsky 1970, slovinsky 1973, bulharsky 1979, lotyšsky 1982, kazašsky 1983, taliansky

Triptych o láske: litovsky 1987

Výber z diela: rusky 1987

Z myšlienok Margity Figuli

Dýchala som ten istý vzduch v rodnej Orave ako Hviezdoslav, Kukučín, Jégé a ostatní aj prostí ľudia. Hľadala som na nich s úctou a obdivom. Boli mi príkladom a inšpiračným zdrojom.

Mala som rada ľudí a ľudia mňa. Vždy mi pripravili nejaké milé prekvapenie, keď som sa vracala do Vyšného Kubína. Za lásku vďačili sa mi láskou. Keď sa vo Vyšnom Kubíne či na širokom okolí niečo zaujímavé prihodilo, hneď vyniesli rozhodnutie: „To porozprávame Margite, keď príde.“

Oddávna som nosila v sebe presvedčenie, že literárne diela spisovateľov mali by pôsobiť na široké okolie ako lúče slnka na život.

Ale bola to aj moja vlastná matka, prostá žena z ľudu, ktorú príroda obdarovala viacerými umeleckými talentami a ktorá ako prvá rozvíjala vo mne zmysel pre umenie už od detstva, za čo som jej nesmierne vďačná.

Matke adresovala slová: „Vďaka ti za mnohé, za veľa, za všetko!“

Čo sa týka mojich umeleckých sklonov a zámerov, znovu zdôrazňujem, že bohatým žriedlom mi bol už od detstva Vyšný Kubín, moja rodná obec na Orave.

Je jasné, že rast človeka v duchovnom smerovaní si prepotrebné vyžaduje, aby sa k poznatkom z detstva nepretržite pridružovali vedomosti a múdrosť dospelého veku.

Ak ľudstvo samo vystaví zhube základné hodnoty života, vystaví zhube aj seba.

Človek s človekom, krajina s krajinou, myšlienka s myšlienkou môžu sa dostať do sporu, ale na ich riešenie nie je potrebná brutálna sila, ale sila rozumu.

Hodnoty sveta a medzi nimi aj ľudský život majú takú cenu, akú im ľudia sami svojím zmýšľaním a konaním prisúdia.

Vážim si ľudí bez rozdielu, preto si z hĺbky duše žiadam, aby raz nadišiel čas, keď obyvatelia celej zemegule sa stanú navzájom bratmi a nenájde sa na Zemi človek, ktorý by nebol hoden lásky a úcty.

Menej známe...

Prof. Dr. Ján Mukařovský viac ráz dokazoval, že Margita Figuli môže byť priamym potomkom J. A. Komenského.

Narodila sa v tom istom dome ako P. O. Hviezdoslav.

Margita Figuli sa stala roku 1954 členkou prvého výboru Literárneho fondu spolu s P. Horovom, A. Mrázom a E. Zúbkom.

Hudobný skladateľ Zdenko Mikula zložil symfonickú poému O veľkej láske. Inšpiroval ho román Tri gaštanové kone.

Diela Uzlík tepla a Rubári boli sfilmované rovnako ako aj Babylon a Tri gaštanové kone.

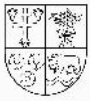
Kolomanovi Sokolovi, jednému z najvýznamnejších predstaviteľov slovenského výtvarného umenia, zakladateľovi modernej grafiky sa novela Uzlík tepla o materinskej láske tak zapáčila, že ju ilustroval a presadil, aby sa stala bibliografickou prílohou zborníka Grafické umění „Hollar“.

Spracoval
Mgr. Jozef Strapec

Margita Figuli

Margita Figuli v roku 1994

Literárny klub FONTÁNA

10 rokov

V roku 1999 vznikol v Dolnom Kubíne v pôsobnosti Oravskej knižnice **Literárny klub Fontána**. Klub sa snaží nadviazať na bohatú literárnu históriu regiónu Oravy a Dolného Kubína. Služí na prezentáciu vlastnej tvorby, poézie i prózy. Umožňuje získanie vzájomných kontaktov, informácií, čítanie a posudzovanie prác. Pripravuje vydanie zborníkov prác, prezentáciu tvorby na verejných vystúpeniach, literárne večery, verejné besedy, účasť na programe v rámci recitátorskej súťaže Hviezdoslavov Kubín.

Činnosť klubu je zameraná na získanie vzájomných kontaktov a informácií, čítanie a posudzovanie prác. Čitateľ má možnosť získať informácie o súťažiach a týchto súťaži sa zúčastniť. Klub navyše pripravuje vydanie zborníka prác, prezentácie tvorby na verejnom vystúpení.

V klube sa stretávajú mladí autori, ktorí si chcú overiť, ako pôsobí ich tvorba na iného človeka: ako v ňom rezonuje, aké pocity vyvoláva, aké predstavy v ňom vzbudzuje. Overujú si ľahkosť i váhu slova. Vzájomne sa rešpektujú a povzbudzujú, fandia jeden druhému. Vlastne sa jeden od druhého učia. Klub má aj externých, dopisujúcich členov.

Aké sú podmienky členstva? Žiadne. Členom sa môže stať každý, kto píše, tvorí a myslí si, že by to mohlo okrem neho ešte niekoho zaujímať.

Členovia klubu sa stretávajú podľa potreby, no minimálne raz mesačne v klubovni Oravskej knižnice.

Publikácie (zborníky) literárneho klubu:

10/2000 - Na úteku

03/2002 - Zabudnutými cestami

03/2004 - Nakreslená podstata tvarov bez súvislosti

2005 - Zborník literárneho klubu Fontána pri Oravskej knižnici Antona Habovštiaka

2007 - Tam kde obor spí

Členovia klubu

Mária Ferancová, rod. Muráňová

Učiteľka na 1. stupni základnej školy. Píše, recituje, občas moderuje akcie v Dolnom Kubíne. Kreslí a číta, rada leňoší a spieva (doma), t. č. na materskej. Je spolu s Tomášom Toček vedúca literárneho klubu.

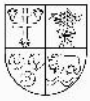
Ocenenia: Literárny Zvolen, Dotyky Múzy - Ružomberok, Memoriál Janka Mágu - Švošov, rôzne recitátorské súťaže

Prezentácia: týždenník Oravsko

Lýdia Kovalíková

Literatúra má pre ňu v jej kolobehu života veľký význam, a z toho živobehu a točenia sa veľmi teší.

Ocenenia: Literárne Topoľčany, Poetická Ľubovňa - Stará Ľubovňa

Prezentácia: týždenník Oravsko, regionálna tlač na Slovensku a v Poľsku, taktiež v časopise Dotyky, mesačník Život

Tomáš Toček

Manažér a sprievodca. Sem-tam píše, sem-tam chodí po horách, sprevádza a cestuje, kreslí, tvorí, je spolu s Majkou Muráňovou vedúcim literárneho klubu.

Ocenenia: Tak píšem ja - Žiar nad Hronom, Krídla Ivana Laučíka – Liptovský Mikuláš, Literárne Šurany, Literárny Lučenec

Prezentácia: regionálne noviny Orava, literárna príloha týždenníka Slovo, internetový blog na stránkach www.sme.sk,

Iveta Grootová

Stredoškolská učiteľka. Venuje sa písaniu prózy, okrem literatúry má rada prírodu.

Ocenenia: Florinova jar - Dolný Kubín

Prezentácia: regionálne noviny Orava

Matej Kohár

Študent bilingválneho gymnázia. Vyznavač fantasy, zakladateľ fantasy klubu

Unicornus, literatúra má medzi jeho záujmami popredné miesto

Ocenenia: Tvorivá dielňa lady Fantasy, Pavelkovej

Iveta Babničová

Študentka vysokej školy. Tragická postava na hrane komickosti, milujúca Oravu a ľudí vo svojom svete.

Prezentácia: regionálne noviny Orava, týždenník Oravsko

Tatiana Rešová

Stredoškolská učiteľka. Inšpirovaná Duchom a uchvátená kvantovou fyzikou brázdí neprebádané moria ľudskej mysle, hraničiace s málo poznaným.

Ocenenia: Florinova jar - Dolný Kubín, najlepšia poviedka časopisu Diabetik

Prezentácia: regionálne noviny Orava, časopis Slovenka, Diabetik, Rodinné spoločenstvo, Katolícke noviny, Farský list ...

Otília Štepitová

Dôchodkyňa, predtým dlhoročná učiteľka a metodička pre pedagogickú činnosť.

Krstná mama Literárneho klubu Fontána. Citlivá, lyrická a hlbavá ženská bytosť.

Ocenenia: Cena primátora mesta Dolný Kubín

Prezentácia: autorka množstva príspevkov o histórii oravského školstva a jednej ucelenej monografie na túto tému, vlastná knižka poézie Plamienky

Peter Tomáš

Vedúci prírodovedného oddelenia Oravského múzea P. O. Hviezdoslava. Zakladajúci člen Literárneho klubu Fontána, jeho prvý vedúci.

Prezentácia: vlastná knižka.....

Tomáš Toček

CEZHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA

Spolupráca s poľským partnerom

Mestá Dolný Kubín a Limanowa budujú spoločné vzťahy v oblasti kultúry, vzdelávania a športu už celé desaťročia a tento rok si pripomenú okrúhlych štyridsať rokov. V rámci tejto spolupráce vznikli družobné kontakty medzi Oravskou knižnicou Antona Habovštiaka a Mestskou verejnou knižnicou v Limanowej, ktoré sa na krátky čas po roku 1989 prerušili a obnovili sa po roku 2003. Zo začiatku mali prevažne oficiálny charakter. Knižnice si vymenili návštevy, knižné dary, vystúpenia na podujatiach.

K intenzívnemu rozvíjaniu spolupráce v súčasnosti dala podnet až realizácia projektu *Spoločný slovensko-poľský knižničný rok*, ktorý bol finančne podporený v rámci Programu iniciatívy spoločenstva INTERREG III A PR – SR 2004 – 2006 Fond mikroprojektov. V rámci neho sa uskutočnil rad podujatí, ktoré boli logicky skĺbené a cez ne mali možnosť partneri lepšie vzájomne spoznať svoju činnosť v priebehu roka.

Vstupnými podujatiami projektu boli výstavy dokumentov turistického a regionálneho charakteru, ktorými boli predstavené partnerské mestá čitateľom oboch knižníc a širšej verejnosti. Výber dokumentov z regionálneho oddelenia Oravskej knižnice tvoril základ výstavy o meste Dolný Kubín a regióne Orava. Časť dokumentov pre výstavku zapožičali vydavateľstvá Peter Huba a Via Oravia. Tieto po skončení podujatia boli darované limanowskej knižnici spolu s knihami, ktoré na toto podujatie poskytli Mestský úrad Dolný Kubín a Mestské kultúrne stredisko.

Na výstavku regionálnych dokumentov nadväzovali vystúpenia slovenského a poľského autora, ktorí sa zaoberajú skúmaním regionálnych dejín a publikujú o tom. V Dolnom Kubíne na pôde Oravskej knižnice sa s jej čitateľmi stretol Zbigniew Sułkowski – regionalista, publicista a turistický sprievodca z Limanowej a prezentoval históriu a súčasnosť svojho mesta. V Limanowej sa stretol okruh čitateľov a priaznivcov knižnice s Petrom Hubom – historikom, regionalistom, spisovateľom a vydavateľom. Prítomných zaujal rozprávaním o príprave a vydávaní monografií obcí Oravy v jeho vydavateľstve.

V rámci projektu sa uskutočnilo tradičné podujatie Noc s Andersenom, organizované Oravskou knižnicou rozšírené o účasť detí z poľskej školy v Limanowej a detí zo Základnej školy Martina Kukučina v Dolnom Kubíne. Po besede o známom rozprávkarovi vylosovali názov Andersenovej rozprávky, ktorý museli preložiť do jazyka svojich kamarátov, nakresliť ilustráciu, prerozprávať krátky obsah danej rozprávky a na záver prečítať jej časť poľské deti v slovenčine a slovenské v poľštine. Vo večerných hodinách sa za účasti profesionálneho herca i amatérskych uskutočnilo Nočné čítanie Andersenových rozprávok, po ktorom nasledovala noc plná rozprávok a zaujímavých tvorivých činností.

Štvrtý ročník regionálnej súťaže školských časopisov základných škôl, ktorý organizuje Oravská knižnica v spolupráci s redakciou regionálneho týždenníka Noviny Orava, bol rozšírený o účasť časopisov škôl z partnerského poľského regiónu.

Odbornej exkurzie do knižnice v Limanowej sa zúčastnili všetci pracovníci Oravskej knižnice. V partnerskej limanowskej knižnici dolnokubínsku skupinu privítal

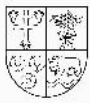
primátor mesta Limanowa. Hlavným cieľom návštevy okrem získania odborných poznatkov bolo aj bezprostredné stretnutie pracovníkov oboch knižníc a prehliadka jednotlivých pracovísk knižnice. Okrem limanowskej knižnice navštívili aj okresnú knižnicu vo Vieličke a krajskú knižnicu v Krakove.

Spoločnou aktivitou oboch knižníc a okruhu literátov, ktorých združujú, bolo vydanie dvojazyčného literárneho zborníka s názvom *Tam, kde obor spí*. Pri príležitosti jeho prezentácie sa uskutočnili dve stretnutia literárnych tvorcov. V Poľsku to bolo v poľnohospodárskej usadlosti výtvarníkov manželov Zbrozekovcov pri dedinke Szyk. Toto exkluzívne miesto slúži aj na stretávanie umelcov z okolia Limanowej. Večer v knižnici vystúpili členovia literárneho klubu Fontána pred limanowským publikom. Vzápätí ďalší týždeň nasledovalo stretnutie poľských a slovenských literátov na pôde Oravskej knižnice v Dolnom Kubíne s dobrou odozvou u početného publika.

Rýdzo odbornú časť projektu tvorili tri semináre. V septembri sa uskutočnil k otázkam budovania fondu regionálnej literatúry, jeho sprístupňovania a tvorenia regionálnej bibliografie. Prebiehal v priestoroch Turčianskej knižnice v Martine, pretože súčasťou podujatia bola aj exkurzia do Slovenského národného literárneho múzea a Slovenskej národnej knižnice v Martine. V októbri témou seminára bola úprava interiérov detských oddelení v regionálnych knižniciach. Nosnou časťou programu bolo vystúpenie akademického maliara Jána Kudličku, ktorý sa zaoberá výtvarným riešením interiérov. Prebiehalo v priestoroch Žilinskej knižnice v Žiline. Súčasťou seminára bola pre poľských hostí aj prehliadka moderne riešených priestorov knižnice v Žiline. Popri tom sa poľskí kolegovia oboznámili s priebehom vedomostnej súťaže Knižný Vše-vedko, ktorá bola paralelne zorganizovaná na krajskej úrovni za týmto účelom. V no-vembri záverečným podujatím projektu bol seminár o komunitnom živote v meste Dolný Kubín a Limanowa a podiele knižnice na tomto živote. Na seminári sa zúčastnili zástupcovia 20 občianskych združení pôsobiacich v meste Dolný Kubín.

Dobre rozbehnutá spolupráca pokračovala na vysokej úrovni aj po skončení projektu. Na odporúčanie Oravskej knižnice pozvala Slovenská národná knižnica v Martine riaditeľku limanowskej knižnice Halinu Matras do Popradu na celoslovenský odborný seminár o komunitnej činnosti. Ako reprezentantka poľského verejného knihovníctva vystúpila na ňom pred slovenskými knihovníkmi s príspevkom o činnosti ich knižnice. Oravská knižnica v spolupráci Klubom polskym Žilina zorganizovala odborný seminár na krajskej úrovni s tematikou využívania poľskej detskej literatúry v knižnici. Obsahovú časť uvedeného seminára zabezpečovala limanowská knižnica a získala na seminár poprednú poľskú odborníčku na detskú literatúru. Táto aktivita (iniciovaná opäť Klubom polskym) mala pokračovanie vo vytvorení oddelenia poľskej literatúry v Oravskej knižnici, ktorého činnosť otvorila konzulka Poľskej republiky.

Aktivita literárneho klubu Fontána pri Oravskej knižnici tak zaujali liamnowských partnerov, že si to vzali za vzor a vytvorili pri svojej knižnici tiež literárny klub. Na slávnostnú prezentáciu svojho prvého spoločného zborníka koncom januára 2009 pozvali aj delegáciu z klubu Fontána a predstaviteľov Oravskej knižnice, ktorí pozvanie vďačne prijali. Na spomínanom podujatí opätovne zasa pozvali do Dolného Kubína poľských priateľov na oslavu 10. výročia založenia svojho klubu, ktorá sa bude konať v septembri 2009 v rámci 55. ročníka Hviezdoslavovho Kubína.

Rad spomínaných spoločných aktivít je dostatočne výrečný, a tak asi nie je treba osobitne súhrnne hodnotiť úroveň spolupráce. Záujem o jej ďalšie rozvíjanie potvrdili obaja partneri – spracovali obsahovú prípravu projektu, ktorý chcú podať v rámci programu Cezhraničnej spolupráce Poľská republika – Slovenská republika. Uvedený projekt by mal priniesť nové podnety pre kultúrny život v komunitách, v ktorých pôsobia obe partnerské knižnice. Ostáva len dúfať, že ich zámer bude podporený.

Milan Gonda

Návšteva pracovníkov Oravskej knižnice v Limanowej

Dve otázky pre pani
HALINU MATRAS

riaditeľku Mestskej verejnej knižnice v Limanowej:

Vážená pani riaditeľka, s Vaším menom je spojený veľký kus spolupráce miest Limanowa — Dolný Kubín a samozrejme Mestskej verejnej knižnice v Limanowej s Oravskou knižnicou Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne. Ako vnímate túto spoluprácu?

To prawda, że wiele lat współpracy już łączy nasze miasta i nasze biblioteki. Mnie osobiście także. Już w drugiej połowie lat 70-tych przyjeżdżałam do Dolnego Kubina wraz z naszymi grupami turystycznymi i wchodziłam z nimi na Wasze piękne góry oraz przepiękne doliny. Były to m.in. niezapomniane wyprawy na Wielką i Małą Fatrę, Janosikowe Diery, Wielki Chocz, Babią Górę (od słowackiej strony), Dolinę Juraniową. W tych turystycznych wędrowkach po szlakach często towarzyszyli nam Jan Matis, Emil Burak i inne znane osoby Waszego miasta. Niezapomniane pozostają

kontakty z dyrektorkami Biblioteki Orawskiej, tj. Imriską Horniková, Olgą Vanová i pracownikami: Katką Kasalová, Vlastą Floreková i innymi wspaniałymi osobami. Pamiętam jak Pani Imriská Horniková na naszych spotkaniach recytowała z pamięci różne piękne utwory literackie, czym wprowadzała nas w wielki zachwyt i uznanie.

Z Biblioteką Orawską współpracę rozpoczęliśmy w połowie lat 80-tych. Nie była może ona wtedy tak intensywna jak w latach ostatnich, ale zawsze bardzo serdeczna i budująca. W tamtych warunkach społeczno-politycznych takie współdziałanie jak teraz było po prostu niemożliwe. Ale od początku zadziałała dobra chemia, wzajemne zainteresowanie oraz chęć utrzymywania kontaktów na niwie i zawodowej i osobistej. Poznawaliśmy siebie, pracę naszych bibliotek, nabieraliśmy doświadczeń i ciągle się od siebie czegoś uczyliśmy.

Kilkukrotnie miałam przyjemność uczestniczyć w święcie Waszego miasta - „Hviezdoslavov Kubin”. Poznałam przy tej okazji wielu wspaniałych ludzi kultury Dolnego Kubina i całej Orawy. Dom Župny z Galerią Orawską oraz Bibliotheca Caploviciana to miejsca, które wielokrotnie odwiedzałam w czasie pobytu w Waszym mieście. Są imponujące i gratuluję ich wszystkim mieszkańcom Waszego miasta i regionu.

Reasumując – uważam że nasza obopólna współpraca utrzymuje się na bardzo dobrym poziomie, przynosi wymierne korzyści dla obydwu stron a jej efekty są wymierne i zauważalne nie tylko wśród nas, ludzi kultury, ale lokalnych społeczności Dolnego Kubina i Limanowej. Oby tak dalej.

40. výročie spolupráce bude časom na zamyslenie sa nad budúcim smerovaním vzájomných vzťahov. Zo slovenskej strany je určite záujem o plodnú a obojstranne prospešnú spoluprácu. Čo poľská strana?

Jest w Polsce taka znana, często cytowana piosenka filmowa, która zaczyna się od słów: Czterdzieści lat minęło, jak jeden dzień. Jak ułał pasuje do zbliżających się obchodów 40-lecia wzajemnych kontaktów oraz partnerstwa Dolnego Kubina i Limanowej. Jeśli pytają mnie Państwo czy limanowska Miejska Biblioteka Publiczna jest zainteresowana dalszą, różnorodną współpracą z Wami to odpowiedź może być tylko jedna: oczywiście, że tak! Ciesze się, że i słowacka strona ma podobne nastawienie. Przecież mamy już za sobą zrealizowane naprawdę udane, ciekawe, różnotematyczne projekty, że wspomnę tylko o wspólnych Dziecięcych Warsztatach Kulturalnych z 2007 roku z polsko-słowackiego programu Interreg III A. Myślę, że to jest jedna z dobrych dróg do współpracy: pozyskiwać środki z funduszy europejskich i w ramach nich realizować nasze polsko-słowackie przedsięwzięcia. To mogłaby być współpraca mająca wymiar społeczny; takie działania zbliżające jeszcze bardziej nasze lokalne społeczności. Drugi wymiar to już nasz stricte bibliotekarski, mogący polegać na wzajemnej wymianie doświadczeń zawodowych, praktycznej informacji dotyczącej bibliotek i ich podstawowej działalności, nowinek z tym związanych, uwarunkowań prawno-formalnych, zagadnień tematycznych itp. Wzajemne konferencje, sympozja czy seminaria uważam za jak najbardziej pożądane. Trzecia płaszczyzna to wzajemna wymiana kulturalna oraz przenikanie się środowisk artystyczno-literackich Dolnego Kubina i Limanowej. Mamy na tym polu już dość

dobrze wyrobione, efektywne i efektowne doświadczenie – różne wystawy sztuki po obydwu stronach nieistniejącej już w zasadzie granicy państwowej, kluby literackie działające przy bibliotekach, wspólne wydawnictwa. Sądzę, że należy dalej wspierać, inspirować i nawet kreować pomysły promujące czy konsolidujące nasze wspólne środowiska artystyczno-kulturalne.

Mocno podkreślam: limanowska biblioteka jest zainteresowana i gotowa do możliwie jak najdalej posuniętej, szeroko rozumianej kooperacji z Biblioteką Oravską. Lata doświadczeń, praktyka i zrealizowane projekty skłaniają nas to stwierdzenia: współpracować z tak kompetentnym, przyjacielsko nastawionym partnerem to czysta przyjemność.

Pýtal sa a odpovede zaznamenal:
Peter Huba

Spolupráca s českým partnerom

Oravská knižnica v poslednom čase rozvíja partnerské vzťahy aj s českou stranou, konkrétne s **Knižnicou Kroměřížskou** a to v spolupráci s **Mestskou knižnicou v Ružomberku**. Tieto vzťahy by mali postupne vyústiť do vypracovania a podávania spoločných projektov, ale aj ďalších spoločných akcií.

Knihovna Kroměřížska

Knihovna Kroměřížska patrí v krásnom historickém městě Kroměříži mezi nejstarší kulturní instituce a má ve městě svou dlouholetou tradici. Byla založena 17. 2. 1897 z popudu Musejní a knihovní jednoty. Poté následoval nelehký vývoj knihovny, který byl ztížen zejména nedostatkem finančních prostředků jak na knihy a časopisy, tak i na plat pozdějšího zaměstnance knihovny. Knihovna se mnohokrát stěhovala a její vývoj byl úzce spjat s naší historií. Společně se slovenskými knihovnami nás ovlivnily i dvě právní normy za Československa a to z roku 1919 a 1959. Po druhé světové válce našla knihovna konečně své sídlo v rohovém domě v Kollárově ulici. Tam sídlila až do roku 1998, kdy se přestěhovala do nově rekonstruovaných prostor po kině Slovan. Knihovna byla až do roku 2002 státní organizací, v témže roce došlo restrukturalizaci státních institucí a byl proveden jejich převod pod města či kraje. Zřizovatelem Knihovny Kroměřížska je od 1. 1. 2003 Město Kroměříž. Nutno podotknout, že město převzalo dobře fungující organizaci, která svými aktivitami přesahovala rámec běžných aktivit knihoven. Nový zřizovatel zajistil plynulý přechod včetně financování.

Knihovnu tvoří několik oddělení. Zmíním se o těch, které jsou bezprostředně spjaty s veřejností. Je to oddělení pro dospělé čtenáře, které má téměř veškerý fond ve volném výběru, v tomto oddělení je umístěna čítárna periodik a informační oddělení s přístupem na internet i s dalšími externími a interními databázemi. V tomto oddělení je také vyčleněn fond regionální literatury a dále fond tzv. studovny – naučné knihy určené pouze k prezenčnímu studiu zejména kvůli dostupnosti pro širokou veřejnost.

Dalším oddělením je oddělení pro děti a mládež do 15 let věku, ale samozřejmě jej mohou navštěvovat i dospělí, kteří i zde mohou nalézt co je zajímavá. V tomto oddělení mají také děti přístup na internet. Knihovna již přes dvacet let buduje i hudební oddělení. Je zde umístěno přes 6 tis. hudebních nosičů – zejména CD. Jsou zde však i gramofonové desky, které však nejsou určeny k běžnému půjčování, pouze k poslechu. DVD zatím nenakupujeme, protože jejich půjčování je vázáno na souhlas vydavatele. Postupně jsme toto oddělení přebudovali na multimediální, doplnili PC s internetem a dalšími službami např. Eurodesk – informační portál pro mládež. Posledním Benjamínkem mezi odděleními je Centrum celoživotního učení. Toto oddělení vzniklo naší projektovou činností. Veřejnosti jsme v centru nabídli další služby a to zejména vzdělávání na PC. Knihovna má akreditovaný vzdělávací kurz pro nezaměstnané. Krátkodobé kurzy nabízíme i dalším cílovým skupinám.

Knihovna má ještě další oddělení a to Úsek regionálního knihovnictví.

Naše knihovna má také 8 poboček, dvě z nich jsou ve městě a šest je umístěno v okrajových částech města. Postupně tyto pobočky měníme a budujeme z nich taková malá informační centra s dostupným internetem.

Na doplnění několik statistických dat za rok 2008: počet čtenářů 7 977, počet návštěvníků 129.7000, počet akcí 456, počet výpůjček 402 860, počet knih. j. 161 561.

Knihovna Kroměřížska poskytuje nejen kroměřížské veřejnosti otevřený přístup ke vzdělávání. Je komunitním bezbariérovým centrem. Nabízí řadu cyklických a systematických vzdělávacích aktivit pro všechny věkové kategorie. Je také Informačním centrem pro neziskový sektor a také zejména nevládním neziskovým organizacím nabízí své prostory zdarma k prezentaci činností. V průběhu roku zde také můžete nakoupit řadu drobných dárečků, které zde nabízejí k prodeji „neziskovky“ a na tyto akce již naše veřejnost čeká.

Oblíbenými se také stala diskusní fóra, kde ve spolupráci s městem nabízíme k diskusím pro veřejnost některá zajímavá témata za účasti představitelů města i kraje. Navštívené jsou také pořady, které realizujeme ve spolupráci s místními organizacemi.

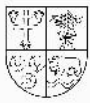
Co bych zdůraznila jako stěžejní? Jsou to dvě oblasti projektová a vzdělávací. Knihovna se stala partnerem v 8 projektech ve strukturálních fondech. Za činnost v oblasti vzdělávání knihovna obdržela i nejvyšší vyznamenání Ministerstva kultury ČR a to státní cenu Knihovna roku 2005 za významný počin, a toho si nesmírně vážíme. Neméně významné je další ocenění a to nejvyšší uznání města a to Zlatý tolar za přínos pro město.

PhDr. Šárka Kašpárková

Mestská knižnica Ružomberok

Mestská knižnica Ružomberok existuje ako samostatná kultúrno-vzdelávacia ustanovizeň, fungujúca na princípe samostatnej právnickej osoby, riadiac sa podľa pokynov svojho zriaďovateľa, t. j. Mesta Ružomberok.

Pre informáciu – niekoľko čísiel: v roku 2008 bolo u nás evidovaných 4,7 tis. čitateľov, čistý knižničný fond predstavoval viac ako 79 tis. knižničných jednotiek. V priebehu minulého roka knižnicu navštívilo takmer 58 tis. návštevníkov. Okrem hlavnej pobočky na ul. Podhora poskytujeme služby v pobočke SNP Bystrická cesta, v

pobočke Černová v Kultúrnom dome Černová, a v Pobočke Biely Potok v priestoro-och Kultúrneho domu Biely Potok.

Prvá zmienka o knižnici v Ružomberku je z roku 1919. V tom čase evidovala 20 knižničných zväzkov. Uznesením Mestského zastupiteľstva v Ružomberku z 29. 12. 1924 vznikla v tom istom roku Mestská verejná knižnica s 655 knižničnými zväzkami. V roku 1937 už mala knižnica 3 121 kníh. Údaje o počte čitateľov sú nám známe od roku 1943, kedy bolo v knižnici zaevidovaných 110 čitateľov.

V roku 1951 bola utvorená Mestská ľudová knižnica (neskôr Okresná ľudová knižnica) a od roku 1972 používame názov Mestská knižnica. Sídlila v priestoroch terajšieho Kultúrneho domu A. Hlinku v Ružomberku.

Od 1. októbra 1990 bola hlavná pobočka presťahovaná z kultúrneho domu do zrekonštruovaných priestorov bývalej banky na ul. Podhora, kde sídli dodnes.

Cieľom našej práce pre ďalšie roky bude predovšetkým podpora doterajšej spolupráce s existujúcimi používateľmi knižnice. Už len to, že Ružomberok je sídlom univerzity, nám dáva podnet prispôbiť náš fond požiadavkám vysokoškolských študentov. Nadviazali sme kontakt s Univerzitnou knižnicou KU, aby sme mali prehľad, aké typy kníh je potrebné do fondu doplniť a v rámci obnovy knižničného fondu sme sa sčasti zamerali aj na nákup náučnej literatúry.

Momentálne je naším výrazným cieľom umiestnenie vlastnej web stránky a on-line katalógu mestskej knižnice.

Trochu inými a finančne podstatne náročnejšími sú investičné aktivity. Je samozrejmé, že v rámci financovania sa budeme snažiť v čo najväčšej možnej miere využívať aj mimorozpočtové zdroje, na základe existujúcich grantových systémov.

Nemalou časťou našej činnosti sú projekty venované deťom. Minulý rok sme venovali viac ako stovku podujatí našim najmladším používateľom. Z celkového počtu takýchto podujatí sa prevažná väčšina týka informačnej výchovy detí, kde sa budúci čitatelia zoznamujú s knižnicou, spôsobom práce knihovníkov a s knihami samotnými. Rozbehli sme projekty, ktoré by ešte viac priblížili knižnicu deťom, aby sa stala úplne bežnou súčasťou ich života. Na jar prebehne súťaž o detského Kráľa čitateľov, plánujeme nocovať s Andersenom, budeme spolupracovať s novozaloženým ružomberským materským centrom. Vo vyššej miere sa chceme venovať starším deťom, pre ne máme pripravené literárne pásma, ktoré približujú prácu známych spisovateľov trochu iným spôsobom ako v škole v lavici.

Veľmi vítame systém komunitnej spolupráce s viacerými subjektami, čo by umožnilo získať prostriedky z mimovládnych zdrojov. Spolupráca s nevládnymi organizáciami a hlavne s inými kultúrno-výchovnými inštitúciami nám pomôže zamerať sa na špecifické cieľové skupiny — školopovinné deti, stredoškolskí aj VŠ študenti, matky s deťmi na materskej dovolenke, seniori, nezamestnaní.

Sme vďační za metodickú pomoc liptovskej a oravskej knižnice, aj za možnosť spolupráce pri pripravovaných cezhraničných projektoch. Ešte stále sa máme (a našťastie aj od koho) veľa čo učiť. A o to vlastne ide – vzájomnou spoluprácou rozširovať obzory nás všetkých.

Ing. Tatiana Babincová
riaditeľka Mestskej knižnice Ružomberok

SPOMÍNAME

V roku 2009 si pripomíname okrúhle výročia viacerých významných osobností.

S úctou si naša knižnica pripomenie aj piate výročie úmrtia a osemdesiate piate výročie narodenia Antona Habovštiaka.

Oravská knižnica, ktorá nesie vo svojom názve jeho meno, si túto osobnosť priblíži pri viacerých príležitostiach.

Jednou z nich je aj uverejnenie niekoľkých ukážok z jeho neúnavnej výskumnej práce oravských nárečí.

Publikované ukážky boli už v roku 1992 pripravené pre monografiu Dolný Kubín. K realizácii publikácie došlo až v roku 2008, avšak jej rozsah neumožnil uverejniť všetky texty. Využívame túto príležitosť.

Peter Huba

Nárečové ukážky

Mokrad', júl 1969

Tuná sa osädili akiesi princeznie

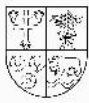
Ot starích chlapou som ras počú, že keď tuná kolčovali pole, tak sa uš ftedi osäd'ili akiesi princeznie, kňaznie to ftedi volali. V Juhosláviji aj teraz volajú princeznú, že je kňážná. Kňážná je starodáune slovo, naši pretkovä ho poznali, tag s ňeho je aj meno d'ed'iny Kňazä. Oñi tie princeznie prišli tuná tag ako na viľet, hej, na viľet prišli a hneť sa im tuná veľmi zavid'elo. No veť sa dobre ňevie, ale l'en otkäl'si prišli. Aj to sa vie, že boľi pobožnie. Daľi si prvuo postaviť káplnku, tam d'e je ten kňážänski kostol na vršku. Hej tam oñi mali tie kňaznie káplnku.

Tag vräj naozaj bolo, im sa tím princeznám zapáčilo, preto tu ostali, aľe si zo sebou došikovali aj valachou, tie kňaznie. To je uš tak, že kňážná ti robiť nebude, preto si tých valachou tuná došikovali. Tu ftedi bola šäde samá hora, iba tam, d'e je teras kaštieľ, tam bolo kúštig rovini, kolo kaštieľa bolo čuosi prázneho polä. Aľe tie brieški dookola iba hora, to sa miselo kolčovať. Tam, d'e je kaštieľ na Mokrad'i, tam bola rovina, tam bola poläna. No ved' lúka medzi horami, pekná veľká lúka medzi horou tam bola, len kúštig od Oravi. A tie princeznie sa do tej horički na briešku osäd'ili, tu hore, d'e je kostol.

Valasi prišli otkäl'si z Albáñije, tak povedávali starši, aľe to sa ňevie, či naozaj prišli stamotel', no ved' otkäl'si prišli, a tu sa aj osäd'ili. Tím bolo dobre, mali zo sebou peňaze, zlatie veci, keď boľi princeznie. Im sa žädaü iba čistí vzduch, po dobrom vzduchu túžili, preto prišli. A dobre urobili, že prišli a že aj tie hori kolčovali, zem ponadobivali.

Tu bolo väc pánou, čuo držäli naše pol'e v ruke, aľe nakoñiec to padlo do rúk celkom iním pánom, v Mokrad'i naostatog bivali Abafouci.

Rozprával Ondrej Jurík, nar. 1898 v Mokradi

Bziny, jún 1960

Na Ondrejä haluški varievali

V jäseni a cez zimu sa navistrájali d'ieuki, na käd'ečuo mis'eli. Na Ondrejä haluški varievali a oträsali ploti. Träsl'i ich, drmal'i plot, no hej, oträsali, abi d'ieuka ved'ela, za koho sa vidá. A každá si pritom šuškala:

*Plote, plote träsiem tá,
svät'i Ondrej, prosím tá,
že bi si mi dau znať,
s kím jä buďem pri sobäsi stát!*

Ďieuka potom už iba čakala, otkel' zabreše pes, lebo s toho konca si hu prid'e pítať mlád'eňec. Takí už buďe jej. A tak sa dakedi träfilo, že šieu po cest'e akurát takí, čuo ňekcela alebo starí človek. Lenže mlád'enci ved'eli, čuo robä dieuki, i hibaj tam, d'e ich čakali.

Hej, na Ondrejä d'ieuki varievali haluški, tieš preto, abi ved'eli za koho sa vidajú. Do halušiek zakrútili mená mlád'encov, a chtorá višla navrch, tam už bolo v nej, že to má biť ten...

Od Lucije sa tieš käd'ejäkie zviki ež do Vil'ije. Na Vil'iju treba ísť so zapálenou sviečkou pret pounocou na puojt, tam d'e majú d'ieuki a koľko rás f peci praskne, s toho čísla domu buďe zäť. Od Lucije do božieho narodeňä treba každí d'eň zahriznúť do jablka a na Božuo narodeňä vínsť čo najskuor na priedomä a jablko pomalí jest', ohrízať si s ňeho. A chto puojde prví táto cestou, takuo meno buďe mať chlap, za chtorieho sa d'ieuka vidá.

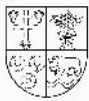
No a jä som uš tiež zahrízala a išla jest' na to priedomä. A tu id'e Šajman Ignác, starší chlap, čuo malini skupúvau na Bzinách. A veru ňebou mojím chlapom, muoj muš sa volá Ondrej. Nuš takie povedački, na to sa pamätám.

Rozprávala Zuzana Jančeková, narodená 1904

Srňacie, júl 1981

Ako som chod'iu hrávať

Chod'ievali zme hrať po svad'bách, po muzikách, mlád'ež náz volávala hrať, nuž zme šli. Chod'ili zme aj tam na horňú Oravu, potom poza Maguru do Hruštína, do Babína, do Lokce i do Vasílova. A potom aj tuto blišie do Nižnej, do Lihuoťki i taďeto pomedzi Bziny. No ved' hej, najvädz zme hrávali len tie starie pesnički, väčšinou čärdäše, no aj polku zme hrávali a potom valčik, ale to už bou nouši tañec, najčastejšie bívali len tie čärdäše. Keť tancovau polku, to šieu z d'ieučäťom pekne dovokola, šieu si cifrujúci. Pri čärdäši sa skákalo ako kto ved'eu, jeden kräjšie, druhí horšie, dakto mrsko tancovau. Ale to muzikantovi chuťi dodávalo, keď zacíťiu, že sa tañečníkom dobre tancuje. To dodávalo nám chuťi. Muzikant zaraz mau väčú chud' do hraňä, keď vid'eu, že pekne tancujú.

Aj tuná na Srňacom zme hrávali, ojoj, celú noc sa tancovalo, kým sa nerozvidňilo, iba keď sa brieždilo, svet sa zo svadbi roschoďiu. Srňacuo bola mnaličká d'edinka, málo mládeže, nebolo tu veľmi mlád'encou ani d'ievok, ale ždi prišli zo zvedavosti odinakäl. Hej prišli z Lúčok aj z Leštín, s Pokryváčä z okolitíh d'edín, dakedi tu bolo moc sveta.

No veť som hrávau, hej polä zme mali málo, tag zme si privirábali mi braťä, choďili zme pomedzi svet. Pätorä zme boli. Mali zme husle, basu, cimbal, potom v tricätom si brat prikúpiu rádijohusle, na tom hrávau. To bolo čuosi ako senzácijä, ľudä boli zvedaví ako to hrá. Nuž husle to boli a na tom trúba, abi to hlasnejšie počuli ľudä. Ale mali nás fšäde radi.

Ftedi bola koruna strašne biedna, - f tisíc d'eväcto tricätom – ňedalo sa lächko zarobiť, grož bou hrozne zäcni. Keť si zarobiu korunu ftedi, ľäško si hu púšťäu s kešeňe. A keď zme hrali, to ždi padlo dvacät' i tricät' korún s kešeňe. Hralo sa, hej, od rana do druhieho rana, keď sa začalo rozvidňät', svet sa rozchoďiu zo svadbi. Po pounoci bolo venkvaňä a to sa preťählo potom šetko, pesničkám ňebolo konca. To si prišla datorä dieuka, zaspievala pred muzikantmi a oňi mali chiťiť potom jej nuotu. Nuž vimišľäli, ale mi zme zahräli. Ftedi bou veľmi veselí svet, omnoho veselší ako býva teras.

Rozprával Emil Lupták, narodený 1908 v Leštínách, od roku 1910 žil v Srňacom

Na priedomí

KALENDÁRIUM

**významných výročí osobností ORAVY
v 1. polroku 2009**

1. januári
sí pripomínáme...

Daniel SONTÁG

(Szontágh)

historik, právnik

3. 1. 1809 Dolný Kubín – 4. 4. 1867 Trnava

Daniel Sontág pôsobil v stoličných funkciách na Orave, pričínal sa o zmiernenie následkov cholerovej epidémie (1831) a hladomoru (1847), v Dolnom Kubíne zriadil ošetrovňu. Zaslúžil sa o prevezenie, usporiadanie a sprístupnenie Čaplovičovej knižnice. Venoval sa regionálnym dejinám a genealógii. V rukopise ostala jeho monografia Oravskej stolice a práca o kolonizácii Oravy.

Jozef BAKALA

právnik, odborný spisovateľ

29. 12. 1907 Sedliacka Dubová – 16. 1. 1974 Nitra

Jozef Bakala využíval v pedagogickej práci i vo výskume praktické skúsenosti z realizácie pozemkových reforiem a budovania základov poľnohospodárskej veľkovýroby. Prispel k rozvoju roľníckeho družstevného práva. Bol zodpovedným riešiteľom štátnej výskumnej úlohy Zvyšovania kultúrnosti práce v poľnohospodárstve, ako autor a spoluautor sa podieľal na tvorbe vysokoškolských učebníc.

Jozef CIEKER

funkcionár Slovenského štátu

**21. 6. 1907 Krásna Hôrka – 20. 1. 1969 Madrid,
Španielsko**

Jozef Cieker sa angažoval v Slovenskej lige a od r. 1935 pôsobil na Ministerstve v Prahe. Pracoval v slovenských zastupiteľských orgánoch, najskôr v Sofii, v Belehrade, Záhrebe a nakoniec v Madride. Patril k zakladateľom Slovenskej národnej rady v zahraničí, bol jej podpredseda a vedúci odbočky v Španielsku. Osobitnú pozornosť si zasluhujú jeho postoje k ideológii národného socializmu. Bol predsedom Ústredia slovenských katolíckych študentov, generálnym tajomníkom organizácie Slavia Catholica a viceprezidentom Pax Romana. Vo svojej publikačnej činnosti vyjadroval názory na vážnejšie problémy doby, obdobia prvej ČSR.

Andrej ŽAŠKOVSKÝ ml.

(Zsaskovszky)

hudobný skladateľ, organista, učiteľ
**25. 1. 1824 Dolný Kubín – 15. 5. 1882 Eger,
Maďarsko**

Andrej Žaškovský získal základné hudobné vzdelanie prostredníctvom svojho otca, v rokoch 1851-52 si ho doplnil na Organovej škole v Prahe u Karola Pitscha. Od roku 1850 bol hlavným organistom katedrály, po roku 1852 pôsobil ako profesor hudby na učiteľskom ústave v Jágri. Venoval sa cirkevnej hudbe, písal duchovné piesne, omše, ofertória, graduály a i. Spolu s bratom Františkom vydali latinsko-slovenskú zbierku Chorálna kniha cirkevných obradov.

Miloš JANOŠKA

priekopník turistiky, učiteľ

28. 1. 1884 Jasenová – 28. 12. 1963 L. Mikuláš

Miloš Janoška pochádzal z rodiny angažovanej v slovenskom národnom hnutí, po skončení štúdia sa doň aktívne zapojil. Prispieval článkami do slovenských novin, rozvíjal kultúrno-výchovnú a národno-buditeľskú činnosť. Od roku 1942 spolupracoval s ilegálnym protifašistickým hnutím. Zaoberal sa regionálnou históriou a pôsobil v oblasti turistiky, ochrany prírody a cestovného ruchu. Patril k spoluzakladateľom Tatranského spolku turistického. Do roku 1933 bol redaktorom časopisu Krásy Slovenska. Vydal turistického sprievodcu po Vysokých Tatrách.

Albert ŠKARVAN

spisovateľ, lekár

31. 1. 1869 Tvrdošín – 29. 3. 1926 Liptovský Hrádok

Albert Škarvan pôsobil ako okresný lekár v Bártovciach a Liptovskom Hrádku. Odmietol vykonávať vojenskú službu v rakúsko-uhorskej armáde po oboznámení sa s tolstojizmom, začo bol perzekvovaný, v roku 1895 väznený v Košiciach, odobrili mu aj lekársky diplom. O pobyte vo väzení napísal knihu Zápisky vojenského lekára (1898). V rukopise zanechal tzv. vnútornú biografiu Moja premena, rozsiahlu štúdiu o Slovákoch, zaujal v nej kritický postoj k štátu, cirkvi a národnému útlaku. Cenné sú jeho preklady zo svetovej literatúry, v emigrácii prekladal diela Tolstého, Gorkého, Maupassanta a iných autorov. Peter Zván opísal život Alberta Škarvana v románe Rojko (1959).

V o februári
si pripomíname..

Pavol Országh HVIEZDOSLAV
(pseud. Jozef Zbranský, Syn ľudu)
básnik, dramatik, prekladateľ, právnik
2. 2. 1849 Vyšný Kubín – 8. 11. 1921 Dolný Kubín

Pavol Országh Hviezdoslav je popredným klasi-
kom slovenskej literatúry, vynikajúcim básni-
kom, dramatikom a prekladateľom. Prvé básne
písal ako gymnazista v maďarčine a nemčine.
Od jesene 1867 intenzívne tvoril slovenské bás-
ne, ktoré vydal v zbierke *Básnické prviesenky*
Jozefa Zbranského (1868). Najplodnejšie obdo-
bie jeho básnickej tvorby spadá do dvoch desať-
ročí advokátskeho pôsobenia v Námestove
(1879-99), v ktorých napísal vrcholné lyrické
a epické diela *Letorosty 1-3*, *Žalmy* a hymny,
Sonety, *Prechádzky jarom* a *Prechádzky letom*,
epickú skladbu *Hájnikova žena*, eposy *Ežo Vl-*
kolinský a *Gábor Vikolinský*. V *Hájovni* Na
Podvrší neďaleko Oravskej Polhory je dnes pa-
mätná izba, ktorá približuje zrod Hájnikovej
ženy i jeho tvorbu námestovského obdobia. Na-
písal vynikajúcu drámu *Herodes a Herodias*.
Nevšednou poetickou silou vyzdvihol svoj hlas
proti ukrutnostiam prvej svetovej vojny v cykle
Krvavé sonety. Publikoval početné básne
k národným udalostiam a výročiam osobností
v slov. periodikách.

Ivan CHODÁK
lekár, športovec

3. 2. 1914 Dolný Kubín - 14. 2. 1994 Bratislava

Ivan Chodák bol viacnásobným reprezentantom
vo futbale i v hokeji, neskôr pôsobil ako futba-
lový tréner I. triedy. Publikoval viaceré práce
z oblasti medicíny, napr. *Práceschopnosť*
v otorinolaryológii (1950), *Telovýchova*
a chorobnosť (1952), *Vplyv sluchu pri riadení*
motorových vozidiel (1953), *Spolupráca trénera*
a zdravotníka a ďalšie. Bol zakladateľom *Spol-*
ku Oravcov v Bratislave. Od r. 1995 je v *Dol-*
nom Kubíne udeľovaná *Cena Fair Play* Ivana
Chodáka.

Anton GRANATIER
historik, verejný činiteľ

20. 3. 1894 Krušetnica – 6. 2. 1954 Bratislava

Anton Granatier pôsobil v rokoch 1911-14 ako
notársky pomocník v Krušetnici, v rokoch 1920-
21 ako učiteľ v Hlohovci, v rokoch 1921-38 bol

tajomníkom slovenskej odbočky Čs. národnej
rady v Bratislave. Patril medzi prívržencov
čechoslovakistickej ideológie, bol odporca klé-
rofašistickeho režimu, účastník ilegálneho
protifašistického hnutia a v roku 1939 väznený
v Ilave. V rokoch 1946-54 bol poslancom SNR,
v rokoch 1947-54 jej podpredseda a v rokoch
1922-25 predseda slov. ligy.

Jozef MAŤAŠÁK

kňaz, propagátor turistiky

6. 2. 1884 O. Podzámok – 19. 9. 1926 Praha, poch.
v Sedliackej Dubovej

Jozef Maťašák sa angažoval v oblasti turistiky
ako jej propagátor a značkář, bol aktívnym
členom KČST. Spolu so Š. Maguthom a J. Kil-
bom vyznačkovali celé Západné Tatry – Rohá-
če. Turistická útulňa na Zverovke nesie jeho
meno.

Pavol VOJTAŠŠÁK

právnik

9. 2. 1924 Zákamenné – 27. 2. 1982 Bratislava

Pavol Vojtaššák pôsobil od roku 1970 ako sa-
mostatný vedecký pracovník – špecialista, po-
tom vedúci oddelenia zahranično-obchodných
vzťahov Ústavu hospodárskeho práva v Brati-
slave. Vo výskume sa venoval riešeniu právnych
otázok investičnej činnosti, plánovania a
vzťahov v zahraničnom obchode.

Matej MURÍN

podnikateľ

22. 2. 1860 Námestovo – 13. 2. 1934 Žilina

Matej Murín sa zúčastnil ako spoluautor rekon-
štrukcie Žilinskej továrne na výrobu celulózy.
Prispieval článkami do časopisu *Slovenské les-*
né a drevárske hospodárstvo. Od roku 1889 pô-
sobil v Slovenskom spevokole. Bol funkci-
onárom *Matice slovenskej* a signatárom
Deklarácie slovenského národa v Martine.

Ján TRNKÓCI

knihtlačiar, redaktor, verejný činiteľ

15. 2. 1889 Dolný Kubín – 21. 3. 1934 Ružomberok

Ján Trnkóci prevzal v roku 1914 tlačiareň,
ktorá bola po roku 1918 známa pod názvom
Slovenská knihtlačiareň Jána Trnkócyho v *Dol-*
nom Kubíne. Produkcia tlačiarne bola rôznoro-
dá, tlačil pamätnice, správy a učebnice, všetko
regionálneho charakteru. Bol zakladateľom
a členom *Hviezdoslavovej besedy*. Venoval sa
ochotníckemu divadlu aj práci v miestnom
spevokole.

František SKYČÁK st.

(pseud. Syn zôr)

publicista, učiteľ

17. 2. 1899 Klin – 5. 1. 1945 Spišská Kapitula

František Skyčák bol jedným z najplodnejších katolíckych publicistov svojej doby, známy ako autor filozofických úvah, nábožensky motivovaných didaktických poviedok a črt, referátov o hudobnom dianí, najmä na Spiši. Písal kritiky a recenzie domácich i zahraničných filozofických, psychologických, historických a náboženských prác. Prekladal z nemčiny.

Ján NATŠIN

(Náčin)

včelársky odborník

20. 9. 1886 Breza – 21. 2. 1954 Piešťany

Ján Natšin propagoval praktiky ruských včelárov. Skonštruoval jednoradový úl ležan, neskôr aj nadstavkový úl. Pôsobil ako odborný učiteľ včelárstva, bol správcom pozorovacích staníc (1926) a kontrolórom plemenného chovu. Publikoval články o chove včiel.

Július BALLO

osvetový pracovník, učiteľ

25. 2. 1879 Liptovský Mikuláš – 6. 7. 1947 Dolný Kubín

Július Ballo pôsobil v oblasti slovenského školsťva po roku 1918, vypracoval základné smernice pre ľudové aj meštianske školy. Metodicky usmerňoval aj školstvo maďarskej národnosti na Slovensku. Zameriaval sa na praktickú pedagogiku. Autorsky a ako spoluautor sa podieľal na tvorbe 17 školských učebníc. Bol podpredsedom Slovenskej ligy a členom Matice slovenskej.

Ján BRIŠÁK

náboženský spisovateľ, pedagóg, kňaz

27. 2. 1904 Rabča – 10. 1. 1978 Rabča

Ján Brišák pôsobil ako kaplán v Spišskej Novej Vsi, kde zároveň aj učil na ľudových a meštianskych školách a na gymnáziu ako pomocný katechéta. V Ružomberku bol kaplánom a správcom sirotinca. Po násilnom prepustení zo školských služieb a po krátkom väznení sa stal správcom fary v Zubrohlave a dekanom námestovského dekanátu. Bol literárne činný, spracoval a vydal modlitebnú knižku pre študujúcu mládež Hore srdcia a liturgické brožúry.

Ján HALAŠA

pedagóg

14.3.1909 Dolný Kubín - 19.5.1987 Dolný Kubín

Ján Halaša vyjadril svoj protifašistický postoj účasťou na prípravách na povstanie na Orave (1944). Bol členom Oravského národného výboru, ktorý povstanie riadil. Začiatkom marca 1945 bol zatknutý gestapom, väznený a deportovaný do koncentračných táborov v Třinci a v Bruntále, oslobodený 7. 5. 1945. Zostavil jubilejnú publikáciu 50 rokov Hviezdoslavovho gymnázia (1969), napísal článok Stoštyridsať rokov Čaplovičovej knižnice (Orava, 18. 4. 1979). Uskutočnil početné prednášky o Čaplovičovej knižnici.

Ján PLECH

ľudovýchovný a náboženský spisovateľ

11. 5. 1795 Zem. Dedina – 17. 3. 1874 Sučany

Ján Plech pracoval v papierni v Necpaloch, od roku 1825 bol vychovávateľom u Jozefa Sentivániho v Gemeri, evanjelickým farárom Liptovskom Jáne, v Sabinove, Liptovskom Petre. Svoju ľudovýchovnú činnosť zameral na boj proti alkoholizmu, na zdravotnícku osvetu, popularizáciu remesiel a poznatkov z oblasti poľnohospodárstva.

Žofia THIELOVÁ

spisovateľka, publicistka, učiteľka

22. 6. 1895 Horná Lehota – 26. 3. 1949 Horná Lehota

Žofia Thielová sa vyučila za krajčírku, externe absolvovala štúdium na učiteľskom ústave v Levoči. V medzivojnovom období uverejňovala náročnú nábožensky motivovanú poéziu (Kytica, 1925). Náboženské motívy spracovala aj v krátkych prózach (črty, legendy, poviedky), školských divadelných scénkach a meditáciách s moralistickým a didakticko-výchovným zacielením.

Ján HLOVÍK

kultúrny pracovník, zberateľ ľudovej slovesnosti

28. 3. 1804 Párnica – 27. 3. 1862 Rankovce

Ján Hlovík napísal počas štúdií v Bratislave Ódu k oslavení památky Škaricovy... a v Lučenci epickú básnickú skladbu Bitka pri Lučenci

(nezachovala sa). Zbieral zemplinske ľudové piesne, venoval sa národnej buditeľskej práci. Bol členom spolku *Tatrin*, podporovateľom spolku miernosti v Levoči. Spolupracoval so slovenskou študujúcou mládežou v Levoči a v Prešove. Časť zozbieraných zemplínskych ľudových piesní sa zachovala v rukopise. V Rankovciach sa sústredil na archeológiu a matematiku, z ktorej vydal samostatné práce.

Anton KOCIAN

(Kocyan)

zberateľ flóry, ornitológ, múzejník, učiteľ

13. 6. 1900 Zuberec – 28. 3. 1984 Trstená

Anton Kocian vyštudoval pedagogický ústav v Spišskej Novej Vsi a externe študoval na PF UK v Bratislave. Vyučil sa konzervátorskej práci, položil základy prírodopisných zbierok Oravského múzea. Bol organizátorom turistiky na Orave. Vypracoval štatút pre chránenú krajinu v oblasti hornej Oravy. Zaoberal sa aj archeológiou, jeho zásluhou sa v r. 1932 odkrylo 18 žiarových hrobov. Autorsky spracoval turistického sprievodcu *Orava* (1933). Publikoval práce z oblasti ornitológie a ochrany prírody.

Július DZUREK

kultúrny pracovník, publicista

29. 3. 1899 Veľký Čepčín – 21. 5. 1973 Dolný Kubín

Július Dzurek patril k organizátorom kultúrneho života v Dolnom Kubíne. Po roku 1918 učil na evanjelickej škole v Istebnom, od roku 1922 v Dolnom Kubíne, kde spolu s Jégém obnovil týždenník *Orava*. Bol spoluorganizátorom súťaže v umeleckom prednese *Hviezdoslavov Kubín*. Publikoval články o slovenských spisovateľoch v časopisoch a zborníkoch.

Martin HAMULJAK

kul. organizátor, redaktor, vydavateľ

19. 4. 1789 Oravská Jasenica – 31. 3. 1859

Námestovo

Martin Hamuljak účinkoval od začiatku 20. rokov 19. storočia v národno-kultúrnom dianí ako vedúca osobnosť mladšej bernolákovskej generácie sústredenej v Budíne a v Pešti. Usiloval sa o založenie Spoločnosti slovenskej (1825), Slovenského čitateľského spolku (1826) a Slovenskej knižnice (1829). V roku 1834 založil v Budapešti Spolok milovníkov reči a literatúry slovenskej a stal sa jej tajomníkom. Venoval sa jazykovednému bádaniu, zhromaždil bohatú knižnicu. Prispel k vydávaniu *almanachu Zora* (1835-1840).

V apríli
si pripomíname...

Jozef KUBÁNI

(Kubányi)

náboženský spisovateľ, prekladateľ

10. 1. 1771 Tvrdošín – 2. 4. 1839 Cífer

Jozef Kubáni kaplánoval v Nagymarosi, v roku 1796 v Budmericiach a v roku 1799 bol farárom v Cíferi. Patril k príslušníkom bernolákovskej generácie na gen. seminári. Bol zakladajúcim členom Slovenského učeného tovaríštvá. Vydal vlastnú modlitebnú knižku, nenotovaný spevník, kázne a do bernolákovčiny prekladal náboženské diela.

Juraj GOGOLÁK - Irievič

publicista, kňaz

3. 4. 1849 Slanica, zaniknutá obec – 26. 5. 1901

Budapešť, Maďarsko

Juraj Gogolák kaplánoval v Poprade, Lokci, Hniezdnom, od roku 1882 bol vojenským kňazom, istý čas aj v Dalmácii. Samostatne vydal žánrový obrázok, kde na pozadí študentskej slávnosti rozvíjal didaktické myšlienky o slovenskej študujúcej mládeži a jej poslaní. Prispieval článkami do Katolíckych novín. Vyzdvihoval hodnoty materinského jazyka. Kládol dôraz na národnú výchovu slovenskej mládeže. V rukopise zanechal spis *Dedinka*, ktorý bol venovaný Slovenskému učenému tovaríštvu.

Anna HROBOŇOVÁ

osvetová pracovníčka, spisovateľka

5. 3. 1883 Veličná – 3. 4. 1949 Dolný Kubín

Anna Hroboňová pracovala po roku 1918 na školskom inšpektoráte v Dolnom Kubíne, neskôr referáte Ministerstva školstva a národnej osvety v Bratislave. Napísala povesti a rozprávky z Oravy napr. *Povešť o Mačacom zámku*, *Povešť o Skálke*, *Rozprávka o Bielom vrchu*, *Povešť o Trninách*, *Pytačky*, *Na dedine*, *zemetrasenie* a i., ktoré zväčša uverejňovala v časopise *Orava*. Bola známa ako interpretka ľudových piesní a balád.

František ŽAŠKOVSKÝ

(Zsaskovszky)

hudobný skladateľ, učiteľ

3. 4. 1819 Dolný Kubín – 2. 12. 1887 Eger,

Maďarsko

František Žaškovský pôsobil v rokoch 1846-87 na učiteľskom ústave v Jágri ako profesorom

hudby. Bol predstaviteľom katolíckej chrámovej hudby, hral na organe. Ako zostavovateľ a vydavateľ zborníkov piesní, chorálnych úprav sa zaslúžil o zjednocovanie katolíckeho cirkevného spevu v Uhorsku. Ako skladateľ sa venoval cirkevnej aj svetskej hudbe, písal skladby pre organ, upravoval piesne pre zbory. Bol čestným členom Rímskej pápežskej akadémie a cirkevného speváckeho zboru v Prahe.

Jozef HOLUB

historik

4. 4. 1884 Dolný Kubín – 28. 3. 1962 Pécs,
Maďarsko

Jozef Holub pôsobil od roku 1909 ako pracovník rukopisného odd. Krajinskej Széchényiho knižnice v Budapešti, od roku 1923 prednášal maďarské dejiny na filozofickej fakulte a od roku 1938 aj dejiny práva na právnickej fakulte univerzity v Pésci. Zaoberal sa vývinom župného zriadenia, hlavne ústavnoprávnym vývinom Uhorského štátu. Prispieval do odborných časopisov, bol spoluredaktor heraldického časopisu Turul.

Ivan BALLO

hudobný kritik

7. 4. 1909 Dolný Kubín - 23. 4. 1977 Praha, Česko

Ivan Ballo je označovaný za zakladateľa slovenskej profesionálnej hudobnej publicistiky a kritiky. Počas štúdií uverejňoval v slovenských a českých časopisoch hudobné referáty a kritiky. Po mnichovskom diktáte sa presťahoval do Prahy. V roku 1939 bol za účasť na protifašistickom odboji zatknutý gestapom, v Berlíne odsúdený a v roku 1943 prepustený. Ako tajomník hudobného odboru Osvetového zväzu v Bratislave sa významne zúčastňoval na organizovaní bratislavského hudobného života. Bol autorom referátov, kritik a glos, v ktorých hodnotil slovenskú, českú i svetovú hudbu. Patril medzi reprezentantov nového chápania slovenskej hudby.

Štefan MUŠÁK

verejný činiteľ, právnik

17. 12. 1905 Námestovo – 11. 4. 1969 Námestovo

Štefan Mušák sa počas štúdia aktivizoval v študentskom hnutí, bol funkcionárom Zväzu slovenského studentstva. Ako predseda zastupoval Spolok oravských akademikov v Bratislave. Od roku 1941 bol členom tatranského župného výboru, poslancom slovenského snemu za námestovský a trstenský okres.

Eduard ORAVSKÝ

učiteľ, redaktor, autor učebníc

11. 4. 1904 Oravský Podzámok – 1989 Bratislava

Eduard Oravský sa venoval otázkam dejín pedagogiky, recenzoval učebnice. Prekladal a publikoval v pedagogických časopisoch. Knižne vydal *Podrobné osnovy spoločenskej výchovy na ľudových a meštianskych školách* (1943), *Spomienky učiteľa* (1986). Redigoval *Trnavský kraj* (1942-43).

Ján ŽATKULIAK

(Žatkulák, pesud. J. Koleň, J. Ž. Goral)

knížničný a osvetový pracovník, informatik
13. 4. 1914 Oravská Lesná – 27. 9. 1988 Bratislava

Ján Žatkuliak sa koncepcne a organizačne zúčastňoval na zriadení a činnosti Osvetového ústavu, neskôr sa zameriaval na problematiku knižničnej práce a budovania informačných pracovísk. Zaoberal sa otázkami sociológie a psychológie vo vedeckých, v technických a v ekonomických informáciách. Rozpracoval metodiku a metodológiu samovzdelávania a didaktický proces osvojovania si poznatkov z oblasti vedy a techniky.

Anton HABOVŠTIAK

jazykovedec, spisovateľ pre deti a mládež,
esejista, prozaik

22. 9. 1924 Krivá – 14. 4. 2004 Bratislava

Anton Habovštiak venoval najväčšiu pozornosť v oblasti jazykovedy dialektológii, zaoberal sa širšou problematikou lexikológie, lexikografie a štylistiky. Autorsky spracoval množstvo monografií, napr. *Oravské nárečia* (1965), *Oravské chotárne názvy* (1970), *Oravci o svojej minulosti* (1983), *Oravské chodníčky* (1985), rozprávok a povestí, esejí, noviel, poviedok... Vo viacerých štúdiách analyzoval reč i jazyk, slovník a umelecký štýl v dielach slovenských spisovateľov (M. Kukučín, T. H. Florin, F. Hečko a i.). Samostatne vydal knihu *Hviezdoslav a slovenčina*. S oravským prostredím je spätá jeho účasť na tvorbe vlastivedných regionálnych monografií. S jazykovedným a vlastivedným bádanim je spojená aj jeho literárna tvorba v početných zbierkach rozprávok a povestí: *Pastierik a zbojníci*, *Zakliate ovečky pod Rozsutcom*, *Kráľovič a krásna Zuzana*, *Prorocstvo kráľa Mateja*, *Zlaté dukáty v Choči*, *Kráľ a múdry sedliak*, *Viktorine zvony*, *Skamenená dievka*, *Oravské povesti*, *Povesti o Oravskom zámku a i.* Mládeži určil aj historické romány *Plátennicka pieseň* (1985) a *Plátennicka pieseň a jej finále*

(1999). *Osudy ľudí perzekvovaných totalitným režimom za náboženské presvedčenie stvárnil v diele Za mrakmi je moje milované Slnko. Od roku 2004 nesie jeho meno v názve Oravská knižnica v Dolnom Kubíne.*

Ladislav MEDŇANSKÝ

(Mednyánszky)

maliar

23. 4. 1852 Beckov – 17. 4. 1919 Viedeň, Rakúsko

Ladislav Medňanský tvoril počas štúdií zväčša kresby a akvarely, venoval sa krajinomalbe. Žil a tvoril striedavo v Paríži, Strážkach, Beckove, Budapešti, vo Viedni a na iných miestach Rakúsko-Uhorska. Častým motívom jeho figurálnej tvorby boli postavy alebo skupiny postáv z prostredia mestskej a vidieckej chudoby, tuláci a vydedenci spoločnosti, čo súviselo s jeho hlbokým sociálnym cítením. V roku 1914 sa dobrovoľne prihlásil do armády, kde pôsobil ako frontový výtvarník. Výrazne ovplyvnil vývoj moderného slovenského maliarstva 20. storočia, najmä tvorbu M. A. Bazovského. Jeho dielo je vystavené v trvalých expozíciách umenia 15.-20. storočia zo zbierok Oravskej galérie v Dolnom Kubíne.

Juraj AMBROZI

(Ambrosius, Ambrož, Ambrosi)

náboženský spisovateľ

18. 4. 1694 Dolný Kubín – 5. 7. 1746 Štítnik

Juraj Ambrozi patril k príslušníkom oravského zemianskeho rodu. Bol obvinený z tajného kázania, odsúdený na trest smrti, na podnet podžupana Okoličániho bol prepustený. Ako náboženský spisovateľ poreformačnej doby bol autorom modlitieb a nábožensko-výchovných spisov o posledných veciach človeka. Spolu s Danielom Krmanom spolupracoval na preklade Biblie. Skladal a z nemčiny prekladal náboženské piesne.

Jozef JANEK

učiteľ, publicista

20. 4. 1912 Veličná – 20. 4. 1999 Svätý Jur

Jozef Janek sa aktívne zapojil do verejnej a odbornej pedagogickej činnosti, najmä ako metodik okresu Bratislava-vidiek i Západoslovenského kraja. Spolupracoval s Československým rozhlasom, Československou televíziou, Školským filmom, Maticou slovenskou a i. Venoval sa otázkam jazykovej i literárnej výchovy žiakov základných škôl. Navrhol využívať regionálne prvky na hodinách literatúry, v publicistike

okrem školstva uprednostňoval regionalistiku. Publikoval množstvo príspevkov z oblasti literatúry a kultúry. Autorsky spracoval Literárno-kultúrny cestopis Oravy (1991), vydal Pohon na učiteľov (1999) a ako spoluautor sa podieľal na spracovaní Slovníka nesprávnych a správnych výrazov.

Jozef LIGOŠ

náboženský spisovateľ, cirkevný hodnostár

22. 4. 1914 Chlebnice – 19. 9. 1973 Levoča

Jozef Ligoš pôsobil ako kaplán v Bijacovicach, v rokoch 1941-51 bol profesorom pedagogiky učiteľského ústavu a profesor teológie bohosloveckého seminára v Spišskej Kapitule. Medzi náboženských spisovateľov sa zaradil ako autor homiletických príručiek, v ktorých publikoval vlastnú náboženskú poéziu, napísal dielo Ideme (1946).

Andrej Ľudovít RADLINSKÝ

(pseud. Radolinský)

redaktor, vydavateľ, jazykovedec, náboženský spisovateľ

8. 7. 1817 Dolný Kubín – 26. 4. 1879 Kútý

Andrej Radlinský sa venoval náboženskej spisbe ako redaktor, vydavateľ a zostavovateľ náboženských publikácií. Za slovenčinu sa jednoznačne vyslovil konkrétnym činom na zasadnutí Tatrina v roku 1847, keď predložil návrh jej gramatiky. Priklonil sa ku koncepcii tzv. staroslovienčiny, čiže upravenej češtiny. V tomto jazyku spolu s Lichardom redigoval i oficiálne vládne Slovenské noviny. V októbri 1851 sa opäť stotožnil so štúrovskou spisovnou slovenčinou a patril k jej najhorlivejším prívržencom. Zaslúžil sa o rozvoj slovenského časopisectva ako redaktor a vydavateľ. Jeho vrcholným organizačným činom bolo založenie Spolku sv. Vojtecha v Trnave (1869). Redigoval a vydával časopisy Priateľ školy a dietok, Slovesnosť a almanach Tatran, v nich propagoval myšlienky a ideály Matice slovenskej.

Andrej KAVULJAK st.

poľnohospodársky publicista

3. 9. 1855 Ústie n/ Or. - 4. 5. 1934 Ústie n/Or.

Andrej Kavuljak sa zaoberal poľnohospodárstvom a plátnenictvom. Pôsobil ako dozorca

a manipulant kamennouhoľnej spoločnosti v Ústí nad Oravou, v období rokov 1885-91 a 1893-1903 ako starosta obce. V roku 1890 uverejnil prvú novinovú správu o hospodárskych pomeroch na hornej Orave. Jeho spis o dobytkárstve vychádzal na pokračovanie v budapeštianskych slovenských periodikách.

Ján MACKOVIČ

funkcionár robotníckeho hnutia, redaktor
5. 7. 1895 D. Kubín – 10. 5. 1974 Lake Worth,
USA

Ján Mackovič patril k dejateľom slovenského robotníckeho hnutia v USA, v rokoch 1926-37 bol redaktorom Rovnosti ľudu, resp. Ľudového denníka. V rokoch 1938-48 bol funkcionárom Slovenského robotníckeho spolku a Americko-slovenského kongresu podporujúceho národnoslobodzovací boj slovenských národov, organizácia bola na podporu obnovenia Česko-slovenskej republiky.

Ján KOIŠ

lexikograf
19. 3. 1973 Trstená – 11. 5. 1839 Budapešť,
Maďarsko

Ján Koiš bol členom bernolákovskej skupiny sústredenej okolo Martina Hamuljaka. Udržoval styky so slovenskými a slovanskými dejateľmi, zhromažďil vzácnu knižnicu, poskytoval diela P. J. Šafárikovi, J. Kollárovi, J. Hollému a i. Bol zakladateľom a 1834-35 funkcionárom Spolku milovníkov reči a literatúry slovenskej. Zostavil tri vŕšeslovenské slovníky, zostali v rukopisoch.

Peter Michal Slavomil BOHÚŇ

maliar, litograf, výtvarný pedagóg
29. 9. 1822 Veličná – 20. 5. 1879 Bielsko-Biala,
Poľsko

Na formovanie tvorivej osobnosti Petra Michala Bohúňa vplývalo pražské spoločenské a umelecké prostredie. Fáza národného romantizmu prevažuje v jeho tvorbe približne do roku 1854. Vtedy vznikla séria podobizní slovenských národovcov (J. Grajchman, B. Nosák, S. B. Hroboň, J. Francisci, J. Kadavý, A. H. Krčméry, M. Hrebenda a i.). Roky 1859-65 znamenali novú vlnu v jeho tvorbe, zachytával slovenskú obrodenskú spoločnosť a príslušníkov meštianstva. Po odchode do Poľska spočiatku žil v biede, neskôr sa existénčne uchytil, často sa vracal na Oravu a Liptov. Celá jeho výtvarná činnosť bola spätá so slovenským verejným a politickým životom. Je označovaný za za-

kladateľa národne orientovanej historickej maľby. Vďaka jeho portrétovaniu sa zachovali podoby významných kultúrnych a politických predstaviteľov štúrovského hnutia. Dielo P. Bohúňa je vystavené v trvalých expozíciách umenia 15.-20. stor. zo zbierok Oravskej galérie v Dolnom Kubíne.

Ferdinand KLOCHÁŇ

školský inšpektor
21. 5. 1879 Pucov – 10.1 0. 1946 Kremnica

Ferdinand Klocháň pôsobil ako učiteľ a organizátor v Mútnom. Od roku 1919 bol školským inšpektorom v Bardejove, od roku 1930 v Prešove a napokon bol riaditeľom ľudovej školy v Kremnici. Písal básne a osvetové články uverejňoval v časopisoch Národná stráž a Náš kraj, Priateľ dieťať. Bol predsedom MO MS v Bardejove.

Cyril ŽUFFA

knihovník
25. 5. 1939 Nižná nad Oravou – 1. 11. 2000 Martin

Cyril Žuffa pôsobil od roku 1965 v Matici slovenskej v Martine, kde pracoval v knihovednom odbore a od roku 1987 v odd. automatizácie a mechanizácie. Autorsky spracoval publikácie z oblasti knihovníctva, ako napr. Knižnice v obciach vidieckeho charakteru na Slovensku (1979), Čítanie-knižnice-vzdelávanie (1970), Knižnice v obciach mestského charakteru na Slovensku (1975). Napísal takmer 200 rôznych prác. Bol členom Slovenskej literárnovednej spoločnosti.

Pavol ČAPLOVIČ

archeológ, historik, učiteľ
7. 3. 1917 Veličná – 5. 6. 1994 Oravský Podzámok

Pavol Čaplovič pôsobil v rokoch 1951-53 ako terénny pracovník Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Martine a v Nitre. V rokoch 1953-79 bol vo funkcii riaditeľa Oravského múzea Pavla Országha Hviezdoslava. Zaslúžil sa o prehĺbenie a rozšírenie regionálneho, najmä archeologického výskumu na Orave. Aktívne pracoval vo viacerých odborných, vedeckých a náučných spoločnostiach. Publikoval viac ako sto príspevkov z oblasti archeológie. Bol zostavovateľom prvých dvoch Zborníkov Oravského múzea (1968, 1971). Samostatne

i s kolektívom vydal monografie, ako napr. Oravský zámok (1967), Čaro kresaného dreva (1971), Podbiel (1970), Ľud Oravy v minulosti (1980), Orava v pravku (1987), a ďalšie. Bohatý trojrozmerný materiál z jeho činnosti, grafická, fotografická a písomná dokumentácia sa nachádzajú v zbierkovom fonde Oravského múzea P. O. Hviezdoslava na Oravskom hrade.

KRŠÁK Ján

spisovateľ pre deti a mládež, prekladateľ

15. 8. 1844 Tvrdošín – 7. 6. 1919 Lutila,
okr. Žiar n/H.

Jána Kršáka k básnickej tvorbe podnecoval A. Sládkovič. S J. L. Bellom a O. Černienskyim pripravil zborník veršov pre mládež Jarnie kvety, ktoré vydal Samovzdelávaci krúžok bohoslovcov. V časopisoch Zornička a Vydrove besiedky uverejňoval verše a hádanky. Písal články s výchovnou a mravoučnou tematikou. Prekladal z nemčiny.

Peter ŠKRABÁK

pedagóg, dirigent, recitátor,
divadelný ochotník

8. 6. 1924 Dolný Kubín – 28. 10. 1996 Dolný Kubín

Peter Škrabák pôsobil v rokoch 1970-85 ako riaditeľ Literárneho múzea P. O. Hviezdoslava a neskôr Oravského múzea P. O. Hviezdoslava. Pričinil sa o zveľaďovanie oravského a slovenského múzejníctva a literárnej muzeológie. Vybudoval Expozíciu Hviezdoslavovej Hájnikovej ženy na Slanej vode. Bol spoluzakladateľom a organizátorom Hviezdoslavovho Kubína. Vystupoval ako recitátor, herec, režisér, zakladateľ a dirigent Spevokolu oravských učiteľov. Publikoval množstvo článkov k výročiam oravských dejateľov ako aj príspevkov z regionálnej histórie. Podieľal sa na redakčnej práci pri zostavovaní rôznych publikácií. Ako prvému občanovi bola udelená Cena mesta Dolný Kubín (1995).

Juraj CHORVÁT

(Horvát)

hudobník, učiteľ

24. 4. 1862 Dolné Srnie - 13. 6. 1934 Záriečie

Juraj Chorvát sa venoval harmonizácii cirkevných piesní. Pre školy upravil spevník evanjelickej mládeže (1927), posmrtno vyšlo jeho dielo partitúra k Tranosciu a Zpěvníku. Písal príležitostné verše. Okrem činnosti v oblasti hudby publikoval články v časopisoch Obzor, Národné noviny, Cirkevné listy, Dom

a škola, v nich opisoval život chudobného ľudu na Orave, ale aj prírodné krásy tohto kraja.

Jozef DURAJ Slávičan

náboženský básnik

17. 6. 1909 Bžiny – 30. 10. 1975 Valaská Dubová

Jozef Duraj uverejňoval vlastné básne v novinách a časopisoch Kráľovná mája, Svätá rodina, Orava, Spišské noviny, Slovák, Slovenská politika. Oravy sa týkajú básne: Hviezdoslavovi, Furdek náš milý, List od brata, Obraz z hornej Oravy, Naši gorali, Spod Babej hory, Šepot vrátenej Oravy a i. Prispieval do almanachov a svätovojtežských kalendárov. Samostatnú zbierku nevydal.

Ignác GESSAY

novinár, buržoázny politik

17. 6. 1874 Tvrdošín – 12. 8. 1928 Bratislava

Ignác Gessay pôsobil ako pedagóg na viacerých miestach na Orave a Zemplíne. V roku 1920 organizoval repatráciu slovenských vysťahovalcov z USA, vydával informatívny časopis o slovenských vysťahovalcoch Americký Slovák v Bratislave. Bol príslušníkom slovenského národného hnutia, perzekvovaný uhorskými úradmi. Organizačne sa zameriaval na kultúrne a politické povznesenie amerických Slovákov. Patril k spoluzakladateľom a funkcionárom Slovenskej ligy v Amerike (1907) a Združenia slovenských novinárov. Zredigoval sedem ročníkov Národného kalendára, v ktorom uverejňoval i svoju poéziu. Okrem drobných próz a didaktických veršov je autorom článkov z oblasti politickej, kultúrnej a výchovnej publicistiky, napísal množstvo úvodníkov v krajanskej tlači.

Ján Vedoslav BYSTERSKÝ

študentský organizátor, veršovník

24. 6. 1814 Dolný Kubín – 30. 4. 1871 Jánošík

Ján Vedoslav Bysterský sa uplatnil v štúrovskom hnutí hlavne ako organizátor. Ako člen spolku Tatrín pracoval v oblasti estetiky, filozofie a pedagogiky. Pokúsil sa aj o tvorbu básní, ktoré sa zachovali v študentských pamätniciach i v pripravovanom almanachu City vďečnosti. Neskôr prekladal Gunduličovho Osmana.

Spracovala Darina Zemenčíková, bibliografka Oravskej knižnice Antona Habovštiaka

Zoznam bibliografických odkazov

ČAPLOVIČ, Ján. Portréty dejateľov Oravy. Dolný Kubín: ORA-PRESS, 1990. 169 s. ISBN 80-900408-1-0.

DUDÁŠ, Ján – JANEK, Jozef: *Literárno-kultúrne cestopis Oravy 2*. Dolný Kubín: Vydavateľstvo Peter Huba, 2002. 337 s. ISBN 80-88803-41-1.

Evanjelici v dejinách slovenskej kultúry 1-3. / Pavol Uhorskai... [et al.]. Lipt. Mikuláš: Tranoscius, 1997, 2001.

FLORIN, Theo Herkeľ. *Oravci v slovenskej kultúre*. Dolný Kubín: Okresný dom osvetý, 1964. 45 s.

MAŤOVČÍK, Augustín. *Slovník dejateľov hornej Oravy*. Námestovo: Malé vydavateľstvo poézie, 1994. 108 s. ISBN 80-85705-07-9.

MAŤOVČÍK, Augustín a kol. *Reprezentačný biografický lexikón Slovenska*. Martin: Matica slovenská, 1999. 384 s. ISBN 80-7090-537-9.

MAŤOVČÍK, Augustín a kol. *Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2008. 576 s. ISBN 978-80-89301-12-6.

REZNÍK, Jaroslav. *Túry do literatúry: po literárnych stopách Slovenska*. Bratislava, Slovart, 2001. 480 s. ISBN 80-7145-616-0.

Slovenský biografický slovník. Zv. I-VI. Martin: Matica slovenská, 1986, 1987, 1989, 1990, 1992, 1994.

Informačným zdrojom pri spracovávaní a selektovaní osobností boli elektronické databázy, kartotéky, príručná knižnica a pomocný aparát regionálneho oddelenia Oravskej knižnice Antona Habovštiaka.

Tatiana Rešová

Slovenské cestoviny

Po pár týždňoch duálneho zobrazovania cien v našich obchodoch som sa skalopevne a bez použitia kalkulačky na prepočet rozhodla, že od nového roka sa namiesto obľúbeným fajnovým krémom začnem radšej natierať slaninou.

Podobne dopadli aj moje cestovateľské sny, ktoré som obetovala na oltár nutných opráv panelákového bytu. Neprekročiac kataster rodného mesta, som toto leto strávila opäť na balkóne, hoci som minula toľko peňazí, akoby som podnikla cestu okolo sveta. A toto prirovnanie mi teda ide ťažko dole krkom.

Jediným pozitívom celej situácie bolo, že som si našla ventil, prídúc na chuť webovým stránkam satelitných snímok krajín a miest, z ktorých sa môžem dozvedieť veľa nového bez toho, aby som tam cestovala. Nie je to neviem aká náhrada, ale ďakujem programátorom aj za to.

Práve som v jedno sviatočné popoludnie neskorého leta klikala myšou po Korzike a nahlas híkala ako osol nad krásou tamojšej prírody, keď sa ozvalo nástojčivé a nepríjemné zvonenie telefónu.

„Prajem príjemné popoludnie. Sme cestovná kancelária z... a robíme prieskum u obyvateľstva. Smiem vám položiť niekoľko otázok?“

„Prosím,“ stručne som precedila cez zuby a už som sa tešila ako im to natriem. To ste teda trafili do čierneho.

„Prvá otázka: Boli ste na dovolenke v cudzine za posledných desať rokov?“

„Nie. Nikdy a nikde!“

„Ďakujem vám veľmi pekne.“

Prameň otázok okamžite vyschol a slúchadlo môjho telefónu ohluchlo.

No povedzte, musia ma takto provokovať ešte aj v nedeľu? Zajtra idem do práce po dlhej dovolenke strávenej doma v byte. Teším sa na to ako ratlík na vychádzku. Ešteže som vyštudovala cestovný ruch a od mladosti som rada ležala v mapách. Na vlastnej koži môžem dosvedčiť, že obuvník chodí bosý.

Ale chodenie naboso vraj prospieva zdraviu. Tak neviem, vysušenú drevenú palicu mám doma schovanú za skriňou. Možno sa niekde vyberiem len tak, po mníšsky a stredoveko, ba možno sa dostanem aj do Guinnessovej knihy rekordov. Človek nikdy nevie, kde ho čaká šťastie.

HYDROEKOL **DOLNÝ KUBÍN**, spol. s r. o.
Príprava a realizácia stavieb

Nemocničná 1
026 01 Dolný Kubín

Máme recept na krízu

Poliakom **slovenské TEHLY za slovenské ceny**

Slovákum **slovenské TEHLY za poľské ceny**

www.stavebniny-g.sk

STAVEBNINY

NÁMESTOVO, Miestneho priemyslu 1023 info: 043 / 5522 007

GRÍGEL

TVRDOŠÍN, Vojtaššákova 792 info: 043 / 5322 673